

B. f.

211.

VÉDŐBESZÉD,

Haverda Mária érdekében

elmondotta a budapesti esküdtbíró-
ság előtt 1910 október 11-én

BALASSA ARMIN DR.

ügyvéd

ÁRA 1 KORONA

NYOMTA

A DUGONICS-NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
SZEGEDEN 1910.

VÉDŐBESZÉD,

Haverda Mária érdekében

elmondotta a budapesti esküdtbíró-
ság előtt 1910 október 11-én

BALASSA ARMIN DR.

ügyvéd

1983

ÁRA 1 KORONA

NYOMTA

2917

A DUGONICS-NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
SZEGEDEN 1910.

247/1911

ekonyvtar.sk-szeged.hu

Tekintetes Esküdtbiróság!
Mélyen tisztelt Esküdt uraim!

Félve szólamlok meg, látván a nevezetes többséget, mely e szerencsétlen asszony sorsát már-már elhatározta. Nem sokat tartok az oly életről, amely gyalázattal van szennyezve. De egy emberélet remélhető megtartása minden kétségen túl sokkal fontosabb, semhogy érette mindent elkövetni ne kellene. És valamint magam is csak addig szeretnék élni, amig keblemben a becsülettel megfutott pálya öntudatát hordhatom, épügy nem tartanám érdemesnek oly élet megtartásáért küzdeni, amely annak birtokosát közutálatnak tette ki.

De én ártatlannak tartom az ítélet alá bocsátott asszonyt és mint ilyent készülök kiragadni a gyalázatból, minek utána a szenvedések közül úgy sem ragadhatom ki, amelyekbe a neki tulajdonított, de kizárólag más által elkövetett bűntett miatt taszították.

Kölcsey Ferencnek szavai ezek.

Kölcsey Ferenc szónoki remekművének, egy soha nem történt, általa elképzelt gyilkossági bűnperben férjgyilkossággal vádolt asszony érdekében készített védőbeszédnek kezdőszavai, amelyek abban a pillanatban ellenálhatatlan erővel fölültek elmémbe, amidőn a Haverda Mária II. r. vádlottól kapott megbízás kötelességemmé tette, hogy e szerencsétlen nő ügyét e nagytekintélyű biróság előtt védelmezem.

Talán elhiszi nekem mindenki, hogy a saját magam egyszerű, keresetlen szavaival is kellőképen megtudtam volna ütni védőbeszédem kezdőhangjait és mégis Kölcsey Ferenc néhány avultnak látszó irott sorához menekültem segítségért.

Miért tettem ezt?

Tettem azért, mert *Kölcsey* Ferenc lánglelke az ő nagy költői intuíciójával és szívének emberszerető melegével egy képzeletbeli büneset vádlottjának érdekében is harcba szólította e nagy védőügyvéd félelmetes erejét az ő korában uralkodott igazságszolgáltatás kezdetlegességei, embertelenségei, felületességei és gonoszságai nyomán támadható pusztítások megelőzése végett; harcba vitte éles elméjének egész kritikai fegyvertárát annak kimutatása végett, hogy a *perjogi bizonyítékok burkában megjelenő hamis bizonyítékok* a legvégzetesebb katasztrófát zudíthatják a vádlottnak fejére, ha az ítéletre hivatott bíróság megmarad a tények felszínén, a látszatok homályában, ha nem merül el a legkisebb és legnagyobb jelenségek alapos vizsgálatába s a bírói lelkiismeret a bűnösség emberileg elképzelhető s illetőleg emberileg előállítható teljes bizonyysága nélkül elragadtatja magát ama nevezetes többség hangulata által, amely a vádlott sorsát már-már elhatározta, mielőtt még a vádlottat meghalgatta s a per bizonyítékait a törvény perjogi tűzpróbáin keresztül bocsátotta volna.

Oh igen, mélyen tisztelt Esküdt Uraim, a középkori büntető igazságszolgáltatásnak azok a rémséges maradványai, amelyek most érvényben levő bűnvádi perrendtartásunk életbe lépte előtt, az 1872-iki ugynevezett *sárgakönyv* uralma alatt egy-egy bűnperben rettenetes pusztításokat vittek végbe, — a *bűnvádi perrendtartásunk* életbeléptetésének tizedik évében tárgyalt ebben a mi bűnperünkben épenolyan pusztításokat vittek végbe, mintha nem is a vádelven, szóbeliségen, közvetlenségen és nyilvánosságon alapuló tételes törvény keretében mozgott volna a magyar igazságszolgáltatás *Haverda Boldizsárné* sz. Szukop Máriának 1909. április 19-én történt agyonlövétése óta, hanem a legszélsőbb francia nyomozórendszer ülte volna orgiáit, amelynek alapelve az, hogy *akit bűnvád alá vontak, az feltétlenül bűnös mindaddig, míg az ártatlanságát be nem bizonyította.*

Oh igen, mélyen tisztelt esküdtbíróság, nem tagadom, félve és rettegve ültem ez asztal mellé, hogy *Haverda Mária* érdekében a védelmet teljesítem, mert láttam magam előtt

azt a *nevezetes* többséget, amelyet maga előtt látott Kőlcsey Ferenc az ő képzeletbeli vádlottjával szemben és amely nevezetes többség ott künn az utcán illetékes és illetéktelen tényezők lelkiismeretlen beavatkozása következtében magához ragadta az államilag organizált társadalom legszentebb, de egyuttal legfélelmetesebb jogát : a büntető perben való ítélkezésnek bírói hatalmát.

Ám, amidőn ilyen nyíltan és leplezetlenül adok kifejezést annak a félelemnek és aggodalomnak, amelyet akkor éreztem, amidőn e védői asztal mellett a tárgyalás első napján helyet foglaltam, ép oly nyíltsággal adok kifejezést most annak a lelki megnyugvásomnak, hogy az utcán tolongó *nevezetes többség* immár le van fegyverezve és ha egyes töredékei itt-ott mutatkoznak is, ebből a teremből az utolsó fertőző porszemet is kikorbácsoltuk, amely a bírói tiszt teljesítésére hivatott 12 független magyar polgár bírói lelkiismeretét az egyenes útról félre vinni tudná.

Mert a bírói tiszt teljesítésének csodálatos átalakító hatása van.

Egyszerű polgárok, akik más esküdtszékek által kimondott verdiktekkel szemben talán maguk is hallattak egyszer-másszor kárhóztató véleményt, odajutván a bírói szék felmagasztosult légkörébe, kiválasztanak lelkükből minden téveszmét, kizárólag az ítéletük alá bocsátott per tárgyalási hatásának engednek és ítélnek a törvény alapján, hogy igazságot szolgáltatassanak.

És szolgáltatják az igazságot úgy és azon a bírói lelkiismeretességi alapon, amint az a világ legszebb igazságszolgáltatási parancsában, az első apostoli magyar királynak *Szent Istvánnak Imre* herceghez intézett következő szavaiban kifejezve van :

„Én szerelmes fiam ! Valahányszor valamely ítéletet érdemlő ügy vagy valaki jő te elődbe, akinek főbénjáró dolga vagyon, légy türelmes hozzá és ne esküdozzél, hogy megbünteted őt. Ez gyarlóság lenne és erőtelen szó, mert a bolond fogadást ember meg nem állja. Valamikor pedig a te méltóságodhoz illendő dologban adatik ítélned, itélj békességes türéssel, szána-

kozással, irgalom szerint, hogy legyen dicséret és tisztesség a te koronádnak.“ (Szent István dec. I. könyv 5. fejezete, 3. és 5. sz.)

Nem hiszem hát, hogy akadjon e pillanatban e teremben bírói lelkiismeret, amely kívül nem hagyta a nevezetes utcai többség hatása alatt lelkében netalán előre kiképződött bűnösségi ítéletre való hajlamot s akaratlanul is át ne érezné a magyar törvénytár alapvető igazságszolgáltatási első törvényes parancsát, hogy a bíró ne tegyen előre fogadást a vádlott elítéltetésére. Nem hiszem, hogy volna e teremben bírói lelkiismeret, amely át nem érezné, hogy soha méltóbb és komolyabb feladat megoldása nem tétetett bírói lelkiismeret kötelességévé, mint amilyen föladatot nekünk itt valamenynyünknek, akik együttvéve az állam büntető hatalmát képviseljük, most megoldanunk kell.

Mert átértem és átérzem, hogy több joggal, mint most ebben a perben én teszem, alig lehetett még hivatkozni arra az intelemre, hogy: „A büntetőperben nem egyik vagy másik vádlott, hanem minden polgár és az egész társadalom ügyéről van szó.“

Volt e valaha nagyobb és komolyabb ok arra, hogy ezt az intelmet szemünk előtt tartsuk, mint most, amikor Magyarország harmadik esküdtbíróháza van hivatva ítéletet mondani egy és ugyanazon bűncselekmények elkövetése miatt vádolt egyének fölött. Vajjon Haverda Máriának ügye-e hát csupán ez a pör, avagy minden polgárnak és a társadalomnak pere? És vajjon nem kell-e nekünk minden lehető elkövetnünk arra nézve, hogy a komoly igazságszolgáltatás összetört biztosítékainak romhalmazai közül kimentsük a kimenthetőt és megvédelmezzük ne csak az ártatlanul a vádlottak padjára hurczolt vádlottat a meg nem érdemélt büntetés ellen, hanem megvédelmezzük önmagunkat és az egész társadalmat az igazságszolgáltatásnak olyan eltorzulásai ellenében, amelyeknek tükrében valamennyien, akik itt és a termen kívül vannak, a legsötétebb bűnök részeseiként jelentkezhetünk és a fegyház veszedelmei közé sodortathatunk.

Az igazságszolgáltatásnak olyan nagy eltévelyedései, mint aminők hazánkban Drakulics Sándornak, Köteles Mihálynak

és Istenes Horváth Jánosnak számos esztendőig tartó fegyházba hurczoltatását idézték elő és amelynek reparálása egy-kétezer forint alamizsna odadobásában akarta megtalálni a kiengesztelést, kell hogy minden becsületes embert rémülettel töltsön el arra a gondolatra, hogy felületesen kiformált ítéletével részesévé válhatik a legrettenetesebb bünténynek: *ártatlan ember fegyházba hurczoltatásának.*

És aki ismeri azokat a pereket, mint amiként én ismerem, az tudja, — és én jól tudom — hogy a bírói tévedéseket az igazságszolgáltatás formaságainak lábbaltiprása s a perjogi bizonyítékoknak összetörése, a közvádloi és vizsgálóbírói hatalomnak tultengése idézte elő.

A régi francia nyomozórendszer elvei még mindig fogva tartottak egy-egy királyi ügyészt. Hiábavaló volt *Kozma Sándor* korszakalkotó körrendeletének értelme az összes kir. ügyészekhez, hogy a bűnperekben tartózkodjanak minden olyan szónoki fogásoktól, amelyek bizonyítékok meggyőzése helyett a bírák megtévesztését eredményezhetik, mert ime a kir. közvádlo ebben a pörben is hirlapi cikkben, de nem komoly vádbeszédben alkalmazható hangulatkeltő eszközökkel dolgozik;

hiába való volt a nagyméltóságú m. kir. *Curianak* 27. sz. *teljesülési döntvényében kifejezett az a klasszikus büntetőjogszolgáltatási elv, hogy az állam kiváló közérdeke nemcsak az által szenved, ha a büntetendő cselekmény elkövetője büntetlenül marad, hanem sőt nagyobb fokban az által, ha oly egyén vettetik büntetés alá, aki büntetendő cselekményt nem követett el;*

hiába való volt az accusatorius bünvádi eljárás védelmi rendszerének az az alapgondolata, hogy *a vádlott semmit, ellenben a vádló mindent bizonyítani tartozik*, akadtak túlbuzgó közvádlok, akik mindezekben az alapvető elveken túltették magukat; nyílt főtárgyaláson már mostani perrendtartásunk törvénybe iktatása után *követelték a vádlottól, bizonyítsa be az ártatlanságát s akkor ő, a kir. közvádlo fogja kívánni felmentését.*

A vádlott *hallgatott*, majd kiejtett egy-két szót; elsápadt, majd kipirult s ezekből a jelenségekből, meg a szom-

szedasszonyok s jóbarátok pletykáiból kialakították a közép-kori bizonyítási rendszernek gyanújeles tömegét. És mert a birói elme is eltévedhet, keletkeztek olyan ítéletek, amelyek ártatlan embereket dobtak a fegyházba. A modern büntető jogtudomány fejlődése a negyed, nyolcad, félbizonyítékok, két, három, négy vagy öt gyanújel annyi, mint egy bizonyíték s más efféle ostobaságokat kiküszöbölte a vádelvre fektetett perrendtartások keretéből s a vád irányításának kivételével a vádlottak sorsát a közvádló kezéből áthelyezte a bíróságok kezébe s a legmesszebbmenő perjogi alakításokkal biztosította a büntető ítéleteknek azt a társadalmi célját, hogy a nép higgyen a büntető ítélet igazságosságában.

A modern perjogokat s közöttük a magyar bűnvádi perrendtartást tehát nem azért csinálták, hogy tudósoknak örömet szerezzenek elveik törvénybe iktatásával, hanem azért, mert az elavult eljárások elvei alapján lefolytatott bűnperek helyrehozhatatlan emberi tévedésekre s rettenetes igazságtalanságokra vezettek. Ezek az igazságtalanságok a XVIII. század II. felében a francia Calas János perében tetőződtek, akit ártatlanul kerékbe törték.

E szörnyeset szólította sorompóba az ujkori büntetőjog lánglelkű vezérférfiát, Beccaria Cézárt, aki „Büntettekről és azok büntetéséről“ írott nagy munkájával indította meg az átalakulásnak azt a szellemi forradalmát, amelyről Voltaire azt az örök időkre szóló igazságot írta: „A felebaráti szeretet nélkül a törvény mindig kegyetlen.., És ha hozzáadom még mindezekhez, hogy a világ összes kriminalistái szerint a polgári és büntető igazságszolgáltatás között ama nagy különbség van, hogy a polgári perben a formáságokhoz való szigorú ragaszkodás veszélyezteti az anyagi igazság kiderítését, ellenben a bűnvádi perben a törvényes formáságok szigorú megtartásán fordul meg a büntető jogszolgáltatás által kutatott igazság helyes és megnyugtató megállapítása, mert a büntetőjogi igazság nemcsak a bűnösséggel arányban álló büntetés kiszabását, hanem a népnek megnyugtatót is felöleli, ezt pedig a formák megtartása nélkül elérni nem lehet, ezeknél fogva alig tévedek, amidőn kijelentem, hogy ebben a bűnperben a mai főtárgyalásnak csaknem összes előzményei

ellentétben állanak a büntetőjogi igazság megállapításához szükséges törvényességi formák tiszteletben tartásával s ennek köszönhető, hogy földi ember alig képzelhető, aki ebben az ügyben a népet megnyugtató ítéletet előállítani tudna.

És mert én azért jöttem ide, hogy nemcsak Haverda Máriának személyét, hanem az ügyét védelmezzem meg abban a rettenetes forgatagban, amelybe őt az édesanyja ellen elkövetett merénylet sodorta, a magamra vállalt harcot a magyar törvénytárnak Szent István által lefektetett, Beccária Cézár által tudományos diadalra juttatott és Voltaire által társadalomfilozófiailag sankcionált büntetőjogszolgáltatási alapelve alapján, tételes anyagi és alaki büntetőjogunk fegyvereivel fogom megvívni, nem tartózkodván az egész per anyagának részletes birálatától sem, amely szükséges ahhoz, hogy Önök mélyen tisztelt Esküdt Uraim tisztán lássanak és az Önök-höz intézett kérdésekre ügyfelemet illetőleg mindeneket megnyugtató, igazságos választ adhassanak.

Ennek a céloznak elérése végett nem úgy beszélek Önökhöz, mint ahogy jogtudatlan esküdtpolgárokhoz beszélni szoktak a megtévesztés célzatával, hanem úgy, amiként az intelligenciájuk segítségével megértésre és öntudatos gondolkozásra képes ítélőbirákhoz a fölvilágosítás célzatával beszélni illik.

A kir. Közvádó ur védettemet, Haverda Máriát a büntető törvénykönyv 278. paragrafusába ütköző gyilkosság büntetében, mint a büntető törvénykönyv 69. §-ának 1. bekezdése szerint való bűnrészeset vagyis mint felbujtót vádolja és ezért azt kívánja, hogy Önök az általa indítványozott 2. csoportbeli első főkérdésre igennel feleljenek.

Ugyanezt a fokozatos két kérdést tette fel a bíróság hivatalból Haverda Máriát illetőleg arra az esetre, ha az I. r. vádlottat Jánosi Aladárt Önök nem a gyilkosság büntetében, hanem a Btk. 279. §-ába ütköző szándékos emberölés büntetében mondanák ki bűnösnek mint tettest, mert ha a tettes cselekménye nem gyilkosságnak, hanem szándékos emberölésnek minősítetik, akkor a bűnrészes felelőssége is csak a tettes cselekménye szerint minősíthető.

De akár mint felbujtót, akár mint bűnsegédet monda-

nák ki bűnösnek a szándékos emberölés büntetében, abból kifolyólag, hogy a tettes, vagyis Jánosi Aladár I. r. vádlott védettemnek édesanyját Haverda Boldizsárnét fosztotta meg életétől, védettem cselekménye a Btk. 280. §-ának hatálya alá esnék, ami azt jelenti, különösen a felbujtás vádjával kapcsolatban, hogy jól lehet a Btk. 71. §-a értelmében a tettes és felbujtó az elkövetett büntetetre meghatározott büntetéssel büntetendők, védettem a jelen esetben mint felbujtó súlyosabb büntetéssel büntetethetnék, mint maga a tettes Jánosi Aladár, mert a Btk. 279. § büntetési tétele 10—15 évig terjedhető fegyház s így a Btk. 92. szakaszának alkalmazásával Jánosi Aladár büntetése fegyház helyett még börtönben is kiszabható lenne, ellenben arra való tekintettel, hogy az áldozat védettem édesanyja volt és ez alapon a Btk. 280. §-a értelmében a 71. § alapján a neki tulajdonított cselekmény büntetési tétele életfogytig tartó fegyház, a Btk. 92. §-ának alkalmazása esetén is ugyanezen § utolsó bekezdése értelmében az ő büntetése 10 évi fegyháznál kevesebb időben kiszabható nem lenne.

A Btk. §-ainak ez a rideg képe az ő megdöbbenő félelmetességében mutatja a kir. közvádlo ur vádjának komolyságát és védettem sorsára nézve végzetes célzatát.

Nem kevesebbet kíván a kir. közvádlo ur Önöktől, mint azt, hogy Haverda Máriát mondják ki bűnösnek a Jánosi Aladár által elkövetett gyilkosság vagy szándékos emberölés büntetében akár felbujtóként, akár bűnrészesként s szolgáltságuk ki őt a törvényt alkalmazó bíróságnak és ezuton a Mária-Nostrai fegyház sötétségének.

Ezt a rendkívül komoly és súlyos vádat közelebbről szemügyre kell vennünk. És mondhatom, hogy én szemügyre is veszem s ki fogom mutatni, hogy ez a vád keletkezésének pillanatában épügy mint ama másfél év alatt, amely Haverda Boldizsárné szörnyű halála óta a mai napig eltelt, minden alapot nélkülöző koholmány, az élet kegyetlenségének fantasztikus szüleménye volt és a közvádlo ur álláspontjának támogatására felhozott bizonyítékok arra sem elegendők, hogy annak alapján 24 órai elzárásra ítéltessek valaki, annál kevesebb arra, hogy reájuk főbenjáró büntett vádját lehessen alapítani

és az állam büntető hatalmának nevében bűnösségi verdikket lehessen kívánni.

A tárgyalás legelején megkérdeztem a kir. közvádó urtól, hogy mik azok az elkövetési cselekedetek, tettek, amiknek elkövetésével védettemet vádolja s amelyeket fölbujtásnak vagy bűnsegédi részességnek kíván minősíttetni. A kir. ügyész ur kérdéseimre nem felelt, ellenben a méltóságos elnök ur azt mondta, hogy majd a kérdésekben találkozom a tettek felsorolásával. Ezzel a fölvilágosítással szemben azt mondtam, hogy a vádlottnak a per kezdetén tudnia kell, mivel vádolják, mert e nélkül nem tudja, mi ellen védekezék s mily irányban szolgáltatasson ellenbizonyítékokat. Az elnöki kijelentés után azonban semmit sem tehettem. Bele kellett mennem a bizonyítási eljárásba. Ennek befejezése után elkövetkezett a kérdések indítványozása. A kir. ügyész ur beterjesztette kérdéseit, de a Haverda Máriára nézve javaslatba hozott kérdésben ismét nem találtam semmiféle tettnek tényálladáki körülményeit. Kívántam, hogy a kérdés adassék vissza a kir. ügyész urnak. Az ügyész ur erre kijelentette, hogy ez teljesen fölösleges lenne, mert ő a teljes megfontoltsággal szövegezett kérdésen ugy sem változtatna. Perorvoslatot akarván érvényesíteni, az elnök ur kijelentette, hogy erre akkor kerül sor, ha a bíróság végleg megállapítja a kérdések szövegét. Azt hittem, hogy a bíróság a tárgyalás elején tett elnöki kijelentéshez képest felveszi a kérdésekbe az elkövetési cselekedetek tényálladáki körülményeit. Csalódtam. A kérdések úgy maradtak hiányos, törvényellenes szövegezéssel s én most itt állok, anélkül, hogy akár védettem, akár én tudnók, mit is cselekedett ez a szerencsétlen aszszony, ami miatt őt a kir. közvádó ur elítéltetni kívánja.

A kérdéseknek ez a hiányossága ugyszólván lehetlenné teszi a védelmet, mert egy hangulat gomolyag elé állít bennünket s azt követeli Önöktől, hogy tetszésük szerint válasszanak az itt elhangzott pletykákból s akár egyik, akár másik pletyka alapján, de föltétlenül ítélik el a vádlottat.

Jogászi meggyőződéseim ezek alapján az, hogy itt nincs vád tárgyává tett cselekmény s így a kérdések nem is

bocsáthatók az esküdtek döntése alá, mert a bűnvádi perrendtartás 325. §-a értelmében a bíróság semmiség terhe alatt nem tehet ítélet tárgyává oly tettet, ami miatt vád nem emeltetett.

Mi tehát vitatkozhatunk a kir. ügyész urral a bizonyítási eljárás eredménye fölött, ennek azonban semmi gyakorlati célja nincs, mert ebben a pillanatban sem tudom, micsoda tett elkövetését kívánja bebizonyítotttnak kimondatni.

Ami a kérdésekbe, akár a fölbujtásra, akár a bűnségdi bűnrészességre nézve fölvetetett, az semmi egyéb, *mint ezeknek a büntetendő cselekményeknek törvényben meghatározott büntetőjogi fogalma; már pedig büntetőjogi fogalom* elkövetésével senkit sem lehet vádolni, mert bűnvádat *csak valamely büntetendő cselekmény* elkövetése miatt lehet *emelni*.

De mert a vád mégis fön van tartva és a kérdések az esküdt urak döntése alá bocsáttatnak, foglalkoznom kell a váddal.

Mielőtt azonban a kir. Közvádlo ur vádját s annak látszólagos bizonyítékait boncolás alá venném, egy kis visszapillantást kell vetnem erre a szövevényes és rejtelmességekben bővelkedő bűnügyi regényre, amely 1 és 1/2 év óta szórakoztatja Magyarország közönségét.

Mert nem bűnpör az, ami a Haverda Boldizsárné meggyilkolása után keletkezett, hanem egy bűnügyi rémregény, amelyet olcsó dicsőségre vágyakozó szerzők félceltek össze, hogy kompromittálják az ország igazságszolgáltatását és lehetetlenné tegyék annak érvényesülését.

Nincs közöttünk nézeteltérés a tekintetben mélyen tisztelt Közvádlo ur, hogy az *emberölés* rettenetes bűncselekmény s nincs nézeteltérés a tekintetben sem közöttünk, hogy a Btk. 278. és 279. §-ainak hatálya alá vonható bűncselekmények tettesei a legszigorubb büntetést érdemlik. És amidőn minden olyan gyanunak még az árnyékát is elutasítom magamtól, mintha az én védői törekvésemet akár más bűnpörben, akár ebben a bűnpörben az a célzat irányítaná, hogy a bűnös, aki bünt követett el mindenáron meneküljön megérdemelt büntetése elől, egyben kijelentem, hogy igenis vezeti védői törekvésemet az a meggyőződés, hogy a bűnös-

ségnek erőszakkal megteremtett látszatát eloszlassam és lépjem az álarcot arról a társadalmi és igazságszolgáltatási kép-mutatásról, amely utszéli **Kátókat** állít az igazságszolgáltatás szentélyének oszlopai elé, hogy a tiszta erkölcs és a megtámadott jogrend nevében a bakó után ordítsanak és az igazságszolgáltatás analfabétáiból a közvádlok megbízás nélküli kórusa túl harsoghassa az igazság vétőjét s mindenáron fegyházba akarjon juttatni valakit, akit eltaposott a sors kegyetlensége, de aki ellen büntetendő cselekménynek tényét a közvádlnak bebizonyítania nem sikerült.

Igenis, vezet az a törekvés, hogy leálcázzam azt a társadalmi szélhámoságot, amely nem irtózik attól, hogy szabadságától megfosztott és az élet minden öröméből kirabolt védteien nőt a szent erkölcs nevében felelőssé tegye azokért a bűnökért, amelyeket nem ő, hanem éppen azok követtek el, akik ügyében tárgyilagos elfogulatlansággal tartoztak volna kutatni az igazságot; és vezet az a törekvés, hogy azt a licitációt, amely ennek az ügynek a tárgyalását az egyedüli illetékes szabadkai esküdtbíróóság elől Szegeden át ide sodorta a budapesti esküdtbíróóság elé, megállítani segítsek utjában, mert hiszen a bírói megbízhatóság keresésében immár feljebb emelkednünk nem lehet, csak azzal az egyetlenegy fokkal, ahol az Önök bírói lelkiismeretének magasságáig jutunk, ahol nem a vidéki esküdtek kicsufolására utazó cinizmus elbizakodottsága, hanem az igazság keresésének minden félelemtől mentes nyílt becsületessége tartja kezében az igazságot osztó bírói pálcát.

És egyet értünk abban is kir. közvádlnak ur, hogy a Btk. 280. szakaszának sankciója alá eső felmenő ágbeli rokonon elkövetett gyilkosság, illetőleg szándékos emberölés büntetőjogi és erkölcsi beszámítása még súlyosabb következményekkel kell, hogy legyen összekötve, mint a rám nézve idegen ember élete ellen elkövetett bűnös merénylet. De a leghatározottabban vissza utasítom a közvádlnak ur amaz álláspontjának jogosultságát, mintha védettemmel Haverda Máriával szemben az áldozathoz való vérségi kapcsolat hangoztatása bármiféle viszonylatba lenne hozható a Haverda Boldizsárné megölésével. És tiltakozom az ellen, hogy a gyer-

meknek édesanyja iránt való érzelmi és erkölcsi kötelmei Haverda Máriával szemben mint megsértett kötelmek és mint a vád tárgyává tett bűncselekmény nagyságának mértéke állítassanak be e bűnpör bizonyítékai közé.

Mert amiként Haverda Mária teljesen távol állott Jánosi Aladár tettének elhatározásától, épúgy mint annak támogatásától és véghezvitelétől, aként nincs joga ezen a földön senkinek se ahhoz, hogy e bűnpörben anyagyilkosságról beszéljen csak azért, mert a Bp. által a legridegebb szigorúsággal megtiltott módon a szabadkai kir. közvádó ur annak a társadalmi kapcsolatnak révén, amely védenczém, Jánosi Aladár és Vojtha Antal között fennállott, megteremtette azt a bűnügyi kapcsolatot, amely az emberölés egyetlen tettese mellé két bűnrészeszt is a vádlottak padjára vonsozott.

Való igaz, hogy elsőrendű vádlott, Jánossy Aladár 1909 április 19-én Haverda Boldizsárnét, született Szukop Máriát agyonlőtte.

Ez a szerencsétlen ember nemcsak a tettét tagadta, hanem olyan tényeket is letagadott, amelyeknek tagadása még akkor is felé irányították volna a nyomozó közegek gyanuját, ha a körülmények egyébként is mielőbb ki nem szolgáltatatták volna a büntető igazságszolgáltatásnak.

Amikor ennek a gyilkosságnak hirtelleg híre végigfutott az országon, közönséges gyilkossági esetet látott benne mindenki, mert hiszen sem az áldozatnak társadalmi állása vagy egyéni kiválósága, sem a tett végrehajtásának körülményei nem voltak alkalmasak arra, hogy a pillanatnyi megborzádon túl, ami minden gyilkosság hírére erőt vesz az embereken, valami nagyobb társadalmi mozgalom keletkezzék az ügy nyomán.

Én magam mint állampolgár, mint újságolvasó közönség mezdöbbenéssel láttam azonban, hogy ebben az ügyben valami különleges és manapság már nem szokásos nyilvános hajsza indult meg a tettes és vélt társai ellen, s bár a nyomozás első pillanatában meg volt állapítható Deák Lajosné és Deák Olga szemtanuk vallomása alapján, hogy a tettet egyetlenegy ember követte el, hogy tehát tettes-társ vagy tettes-társak után nem lehet nyomozni, — s bár a tett után harmadnapra mégis

már három egyént tartóztattak le, az előttünk most itt ülő vádlottak személyében — mégis a nyilvánosság előtt, a lapok hasábjain, rendőrkapitányoknak, kir. ügyészeknek, vizsgáló bíráknak s más egyéb hivatalos közegeknek annyi fajtájú nyilatkozata jelent meg, hogy a fecsegéseknek ebben a szörnyű tömegében csak a legélesebben figyelő szem vehette észre, miként teremt meg magára nézve a vádhatóság olyan helyzetet, amelyben ugyszólván a nyilvánosság *kényszerhatása alatt üldözi a gyanusítottakat, akik pedig már terheltek gyanánt régen ott ültek az ő felügyelete alá helyezett fogházban.*

A törvénytudó ember álmélkodva nézte, miként lehetséges az, hogy míg a Bp. rendelkezései folytán a védő ügyvéd csak a vizsgálat befejezése, illetőleg a vádirat benyújtása után tekintheti meg korlátlanul a vizsgálati iratok tartalmát, ellenben a nyomozás vagy vizsgálat tartama alatt iratmegtekintési joga csak a vádlott vallomására s más nagyon szűkkörben mozgó, bírói cselekményeket tartalmazó iratokra terjed ki s az ezuton szerzett tudomása is az ügyvédi titoktartás alá van helyezve, mégis a Haverda Boldizsárné megöletése miatt folyamatba tett eljárás rendjén az ujságok teli voltak a *gyanusítottak, a tanúk vallomásaival, a kir. ügyész, vizsgálóbíró, a rendőrhatalósági közegek klasszikus nyilatkozataival, intézkedéseivel s a gyanusítottak elé állított kelepczékkal.*

A törvénytudó ember álmélkodva várta, hogy a felügyeleti hatóságok mikor vetnek véget ezeknek az üzelmeknek s hol, kinek személyében fogják meg a hivatali titokszegés tettesét, aki az eljárás első pillanatában veszélyeztette ez ügyben az igazságszolgáltatásnak ép úgy, mint a gyanusítottaknak érdekeit s álmélkodva látta, hogy itt *tulajdonképen nem egy bűncselekmény tettesének vagy tetteseinek becsületes kikutatása van folyamatban, hanem közönséges személyi érdekek hálót szőnek, hogy a zavarosban halászhasanak s egy elképzelt nagy vagyon várományosát bűnpörbe taszítván, a kellő pillanatban jelentkezessenek az elharárcsolt vagyon tulajdonosánál a jól kiérdemelt osztlélékért.*

Én nem gyanusítok senkit személyileg, de bele látván e bűnpör szövevényébe, állítom, hogy Haverda Mária az édesatyja, Haverda Boldizsár által összegyűjtött vagyonnak

nemcsak abban a vonatkozásban vált áldozatává, amely vonatkozás miatt közötté és szerencsétlen édesanyja között a vérségi kapcsolattal járó természetes vonzalom kötelékei megszakadtak, hanem *áldozatává vált abban a vonatkozásban is, amely az ő bűnrészességének okául a vagyoni érdekeket állította előtérbe, holott épen megfordítva másoknak a Haverda-vagyonhoz fűződő érdeke kívánta azt, hogy Haverda Mária a Jántosi Aladár büntettének részeseként a vádlottak padjára kerüljön s hacsak lehetséges, mindenáron el is ítéltsék.*

Hogy azonban ez a törekvés nem sikerülhet, az én előttem a törvényes formák között lefolytatott nyilvános főtárgyalás eredménye után kétséges egyetlenegy pillanatig sem lehet. Nem lehet kétséges azért, mert jól lehet Önök — mélyen tisztelt esküdt uraim — a törvény értelmében *kifelé nem* tartoznak indokolni határozatukat, ellenben *befelé*, vagyis lelkiismeretük ítélőszéke előtt igenis számot tartoznak adni azokról *az okokról*, amelyek elhatározásukat megérlelték. A lelkiismeretük előtt való számadás felel meg letett esküjük azon tartalmának, amely szerint a tárgyalást gondos figyelemmel kísérik és félre téve minden kedvezést, félelmet és személyes tekinteteket mind a vádlott ellen, mind a mellette felhozott bizonyítékokat egyenlő gondossággal és pártatlan lelkiismeretességgel mérlegelik és ebből meritett meggyőződésük szerint igazságosan és a **törvény** értelmében határoznak.

Az Önök által letett eskünek ezen tartalma szoros kapcsolatban van nemcsak a büntetőtörvény rendelkezéseinek a helyes alkalmazásával, hanem a Bp. 324. szakaszának azon rendelkezésével is, *hogy a bizonyítás eredménye felett a bíróság a bizonyítékoknak egyenként és egybefüggésükben való gondos mérlegelésével határoz.*

A Bp.-oknak ez a rendelkezése a *bizonyítékok szabad mérlegelésének elvén nyugszik* és azt jelenti, hogy a bíró a főtárgyaláson felmerült bizonyítékokat legjobb belátása szerint méltatja s ha alkalmasaknak tartja arra, hogy azok alapján a vádlott bűnössége megállapíttassék, akkor a vádlottat bűnösnek mondja ki, ellenkező esetben azonban a bűnösséget kimondani nem fogja.

Ahhoz azonban, hogy Bp.-unknak a bizonyítékok sza-

bad mérlegelésén nyugvó rendelkezése alkalmaztassék, szükségeltetik egy elengedhetlen feltétel, az pedig nem más, mint maga a bizonyíték, amit a bírónak, tehát Önöknek is mérlegelniök kell.

Ott, ahol ilyen bizonyítékok fel nem merültek, ahol tehát a birói elmének nincs mit feldolgoznia, hogy ez alapon a büntett és vádlott között minden kétséget kizáró kapcsolat megállapíttassék, ott a bírónak nincs is mit mérlegelnie.

Legyen az a bizonyíték okirat, tanu vagy beismerés, mindenképen olyannak kell lennie, amely magára *a büntettre vonatkozik* és akár érzéki tapasztalat, akár logikai okoskodás, akár a bizonyíték hitelt érdemlősége szükségeltessék is ahoz, hogy a bizonyíték, mint ilyen, elfogadtassék, — szükséges, hogy a bizonyítéknak nevezett eszköz alkalmas legyen olyan eredmény elérésére, amely minden kétséget kizár a tekintetben, hogy a vád tárgyává tett cselekményt a vádlott tényleg elkövette és cselekményéből sem tárgyilag, sem anyagilag semmi sem hiányzik abból, ami együttvéve a bűncselekmény tényálladékát alkotja.

A bizonyítékok szabad mérlegelésének ezeket a feltételeit a nagyméltóságú magy. kir. Kuria egyik korszakalkotó teljesülésű döntvényében akként formulázta, hogy „a bizonyítékok szabad mérlegelése alatt nem egy meghatározhatatlan sugallatszerű sejtélem, hanem valóságos bizonyítékok alapján kifejlődött meggyőződés értendő“. És kifejezte ugyancsak a nagyméltóságú magy. kir. Kuria egy másik döntvényében, hogy „kétség esetében elítélésnek helye nincs és elítélésnek csak akkor van helye, ha :

„a bűnösségre mutató terhelő körülmények oly szoros kapcsolatban állanak egymással és oly egyenes vonatkozást állapítanak meg az elkövetett büntett és vádlott, mint annak tettese között, hogy ezen jelenségek összeségének más, mint vádlott tettességét megállapító magyarázata kizártnak tekintendő“.

Ezek az általános szempontok nyugtatnak meg engem a tekintetben, hogy a mélyen tisztelt esküdt urak a főtárgyalás adatai alapján védettemet, Haverda Máriát bűnösnek kimon-

dani nem fogják, mert a főtárgyaláson felhalmozott adatok között egyetlenegy olyan bizonyítási eszközt, legyen az tanu, okirat vagy beismerés, nem fognak találni, amely a bizonyíték nevet megérdemelné s amely a vádlott bűnössége tekintetében csak egy hajszálnyi megnyugvást vagy bizonyosságot tudna kelteni az Önök lelkiismeretében, akár a fölbujtásban, akár a bűnsegítésben való bűnösségét fogják kutatni. Mert a bizonyíték feladata az, hogy bennünket valamely ténynyel szemben a *nemtudás állapotából a tudás állapotába juttasson*. És mert e két véglet között ott van a *kétség* és a *valószínűség* fokozata, felvetem Önök előtt azt a kérdést, hogy: vajjon azok a bizonyítékok, amelyek itt, a főtárgyaláson felmerültek, a nemtudás állapotából átszállították e Önöket a tudás állapotába azokat a kérdéseket illetőleg, hogy Haverda Mária tényleg felbujtotta-e Jánosi Aladárt Haverda Boldizsárné megöletésére, avagy előmozdította-e, segítette-e, könnyítette-e valamelyes módon Jánosi Aladárnak a cselekményeit? Vajjon a bizonyítékok szállító ereje a *nemtudástól a tudásig terjedő* óriási területen nem mondta-e fel a szolgálatot utközben, nem állott-e meg Önökkel a *kétségnek* vagy a célhoz egy közelebbi ponton: a *valószínűségnek* stációján? Ám hacsak *kétség* vagy *valószínűség* érlelődhetett meg e főtárgyalási adatok alapján, akkor a vádlott elítéltetéséről szólni nem lehet, amint azt részletesen bátorlakodom kimutatni.

A bűnpör előzményei 1909 április 19-től május 19-ig nem érdekesek. Egy óriási papirhalmaz gyült össze, megszégyenítvén Bp.-unknak 215. §-át, amelyben a törvény világosan megmondja, hogy a tanu minden körülményre nézve egyszer hallgattassék ki. Mégis ebben a bűnpörben majdnem minden tanu kihallgatásáról 2—3 jegyzőkönyv találtatik az iratok között. Ez a többszörös kihallgatása a tanuknak aligha történt minden célzatosság nélkül. Akárhány tanu vallomásáról felvett jegyzőkönyvből megállapítható, miként fejlődött a tanuk vallomása a nyomozó hatóság intenciójához képest az első vallomástól eltérőleg a gyanúsítottak hátrányára.

De hát én ezekkel az apróságokkal, a nagyobb dolgok hátrányára, már csak időkimélés szempontjából sem foglalkozom.

Jánosi Aladár elsörendü vádlott *május 19-ig* tagadás-ban volt.

Ezen a napon azonban anélkül, hogy a vizsgálóbíró indokoltan tartotta volna kihallgatását, Jánosi Aladár önként jelentkezett a vizsgálóbírónál és szenzációs vallomását megtette.

Ebben a vallomásában Jánosi Aladár bevallja, hogy Haverda Boldizsárnét ő lőtte agyon és egyuttal büntársaként megnevezi *Haverda Máriát* és *Vojtha Antalt*, mint akik őt a cselekmény elkövetésére következetesen és tervszerűen *felbujtották*.

Jánosi június 1-én lényegtelen vallomást tett, míg június 19-én folytatja vallomását, de már ebben a vallomásában Haverda Máriára vonatkozó vallomását lényegesen enyhíti és ugyanekkor mégis átadja a vizsgálóbírónak azt az igazságszolgáltatási csodairatot, mint vallomásának kiegészítését, amelynek a szegedi esküdtbírószáki főtárgyaláson meg nem engedett felolvasása miatt a nagyméltóságú magy. kir. Kuria a szegedi esküdtbírószáki ítéletét megsemmisítette.

A határidők megjegyzése rendkívül fontos.

Ismétlem tehát, hogy Jánosi Aladár *1909 ápr. 23., 27. és május 7-én* történt kihallgatása alkalmával önmagára nézve is tagadta a bűnösséget, annál kevésbé hozhatott tehát gyanuba másokat büntársai gyanánt, *ellenben május 19-én és június 19-én* önmagára nézve és a másik két vádlottra nézve is *terhelő vallomásokat* tett.

Csodálatos, hogy ezekben a vallomásokban egyetlen szó sincs arról, hogy Haverda Mária erkölcstelen életü utcai nő volt, hogy Haverda Mária és Vojtha Antal között erkölcstelen viszony állott fenn; szó sincs arról, hogy Haverda Mária *Mladoniczky Kálmánt* sikkasztásba kergette; szó sincs arról, hogy Haverda Mária miatt *Hajek Adolf* miniszteri segédfogalmazó és *Karácsonyi Kálmán* körjegyző öngyilkosok lettek, mégis a szabadkai kir. közvádoló ur *5126. k. ü. 909. szám* alatt *1909 június 1-én* a vizsgálóbíróhoz intézett indítványában ezeknek a ténykörülmenyeknek kiderítését hozta javaslatba. Ebből az ügyészi indítványból megállapítható, hogy a kir. ügyész ur az ebben foglalt tényeket, amelyeknek valótlansága később kiderült, Jánosi Aladártól tudta meg.

Minthogy pedig ezek a tények a Jánosi Aladár által június 15-iki kelettel lezárt és június 19-én a vizsgálati vallomásáról felvett jegyzőkönyvhöz csatolt feljegyzésekben benn foglaltattak, ezekből minden kétséget kizáró módon megállapítható, hogy ha a kir. közvádoló ur Jánosi Aladártól már június 1-e s illetőleg még inkább június 19-e előtt megszerezte azokat az adatokat, amelyek a vizsgálóbíró elé csak június 19-én jutottak, akkor ezek a feljegyzések semmi körülmények között nem tekinthetők a Jánosi Aladár önkéntes, szabad elhatározásából származó feljegyzéseknek, hanem igenis ezek a feljegyzések a kir. közvádoló ur sugalmazására és egyenesen abból a célból készültek, hogy Jánosi Aladár a saját sorsának enyhítése célzatával a másik két vádlottat szerencsétlenségbe sodorja.

Sokkal rövidebb idő mult el azóta, semhogy az ország közvéleménye elfelejtette volna azt a rettenetes megbotránkozást, amelyet *Winkler István* akkori kir. ügyész urnak u. n. *szekrény-jelenete* idézett elő. A magyar igazságszolgáltatásnak az a szégyenletes gyalázata, hogy egy főbenjáró bünper vizsgálati aktusai az orfeumok szinpadjára sodorták a még folyamatban levő bünper szereplőit, élükön a vizsgálat objektív irányítására hivatott kir. közvádóval, még sokkal élénkebben él a lelkekben, semhogy a Jánosi Aladár vallomásának értékelésénél a *szekrényjelenetről* megfeledkezhetnénk és meg ne állapítanók, hogy a Jánosi Aladár május 19-iki és későbbi terhelő vallomásának kivétele egyike a legutálatosabb és legvisszataszítóbb igazságszolgáltatási merényleteknek, amiket az egész világ büntető igazságszolgáltatása felmutatni tud.

Erről meggyőződhetek Önök is, amidőn Jánosi Aladár vallomásának keletkezését itt a főtárgyaláson elmondotta s a szegedi főügyészségnek itt felolvasott határozatából, amely a fogházi visszaélések vizsgálata alkalmából keletkezett.

A kir. közvádoló teljes tudatával annak, hogy a cselekménynek *egyetlenegy tettese* van, teljes tudatában tehát annak, hogy a feltételezett büntársak csak a Btk. 69 §-ának korlátai között kereshetők, vagyis lehet találni esetleg *felbujtót* vagy *bünrészeszt* és teljes tudatában annak, hogy a felbujtásnak

vagy a bűnrészességnek tényálladéka ugyyszólván kizárólag a tettes magatartása alapján állapítható meg, becsempészi magát Jánosi Aladár tettesnek és Haverda Mária másodrendű vádlottnak bizalmába és ezen bizalom révén tudomására jutott intim dolgokat arra használja fel, hogy elsőrendű vádlottban a szereimi féltékenységnek szenvedélyét a vég-sőkig felfokozza és belekényszeríti abba, hogy a tettének büntudata alatt is görnyedő szerencsétlen ember fékevesztett bosszúját, a kir. ügyész által beleszuggest, képzelt szerelmi elárultatása miatt, aként tölthesse ki Haverda Márián és Vojtha Antalón, hogy magával együtt őket is belerántsa az örvénybe.

Ha nem volna tételes törvényünk, amely halározott utat szab az állam közegeinek úgy a terheltnek, mint a tanúk kihallgatása körül, akkor azt lehetne mondani, hogy a szabadkai kir. közbíró végre is az igazság kiderítését akarta és az ő felfogása szerint, törvény hiányában, helyesen cselekedett, amikor Brioux „Vörös talár“-jának szellemében kinpadra feszítette a vádlottat.

Am nekünk törvénybe iktatott bünvádi eljárásunk van, amelynek 135. szakasza félreértést nem tűrő határozottsággal tiltja meg a terhelt vállomásnak ígérettel, biztatással, ámitással, *fenyegetéssel* vagy *éjjeli kihallgatással*, vagy más módon való *czélzatos kifárasztással* való kivételét. A felhívott § 3. bekezdésében pedig határozottan megtiltja a törvény, hogy a

tettes előtt a részesre, tehát a felbujtóra vagy bűnszegédre vonatkozó kérdésekben a felbujtó vagy bűnrészes neve megemlítessek, hacsak azoknak megemlítesére a tettes más megengedett módon rá nem vehető. Tehát csak megengedett módon szabad a tettes előtt a bűnrészességgel gyanúsítottak személyét említeni. Rendelkezik pedig így a mi törvényünk azért, mert a felelősség megosztásának reménye ellenállhatlanul hajt minden tettet arra, hogy ha orgazdaként vagy bűnrészesként odaállítanak melléje valakit, szívesen veszi azt társul maga mellé, pláne, ha azt látja, hogy az ő vádlója ezért a tettéért enyhébb büntetést helyez kilátásba. A minden gyanútlan polgárt fenyegető veszély elhárítása végett vették föl törvényünkbe az általam hangsúlyozott tiltó rendelkezést.

A kir. közvádó urnak ezt a törvényhelyet ismernie kellett és, hogy mégis Jánosi Aladárt belekényszerithesse abba, hogy maga mellett bűnrészesek gyanánt Haverda Máriát és Vojtha Antalt megnevezze,

megteremtette közöttük tiltott módon ezt a 3-as bűnkapcsolatot, anélkül, hogy a bűnösségre nézve csak egy szemernyi komoly bizonyítékot tudott volna előállítani.

Jánosi Aladár Szabadkán 1909 aug. 21-én, majd később a szabadkai és szegedi főtárgyalásokon mindeneket megdöbentő részletességgel tárta fel azokat a lelki torturákat, amelyeknek hatása alatt védettem ellen terhelő vallomását megtette. Elmondotta, hogy a memoárnak adatait miként beszélte meg előzőleg a kir. ügyészszel, miként szállította azokat a kir. ügyész előzetes revíziója után részletekben a vizsgálóbíróhoz; elmondotta, hogy amikor nem akarta vádolt társait terhelni,

akkor megvontak tőle minden kedvezményt, amikor pedig a kir. közvádó urnak tetsző nyilatkozatot tett, akkor pecsenyét, bort és minden különleges élvezetet adtak neki és elkövetkezett ezek után a leleplezések után ennek a bűnpörnek botránysorozata, amely áldozatul kívánta magának Winkler István kir. közvádó állását, majd a szabadkai esküdtbiróság birói tekintélyét.

A nagyméltóságú magy. kir. Kuriának az a határozata, amelylyel a szabadkai esküdtbiróság helyett a szegedi esküdtbiróságot delegálta, a legmagasabb forum által kimondott halálos ítéletét jelenti egy magyar bíró lelkiismeretbeli tárgyilagosságának, amennyiben kimondotta a kir. Kuria, hogy *Balog Béla* dr. törv. bíró hírlapi cikkével a nyilvánosság előtt merényletet követett el a vádlottak büntetőjogi érdeke ellen. A szegedi kir. íábla fegyelmi bírósága Balog Béla dr. törv. bíró urat fegyelmileg dorgálásra ítélte s amidőn így a szabadkai esküdtbi.óság előtt két ízben is kitézve volt *főtárgyalás ítélet nélkül záródott le* és az ügy elbírálás végett a szegedi esküdtbiróság elé került, *ügyfelem szemben találta magát egy áramlattal, amelynek lefegyverzése emberileg már alig volt lehetséges.*

A szegedi esküdtbiróság döntésével nem foglalkozom,

csak mint rendkívül szomorú igazságszolgáltatási és társadalmi jelenségre mutatok arra, hogy a szegedi esküdtbíró-sági verdikt után az utcai tömeg magatartása miatt védettem ellen a legmegbotránkoztatóbb agitáció indult meg. Az országban nem volt maradása, gyalázatos és gyalázatosnál is gyalázatosabb támadások érték és nem akadt komoly belátás, amely mérlegelni próbálta volna, mit jelent egy jogerősen még be nem fejezett bűnpörben a közvélemény olyan befolyásolása, amely egy főbenjáró bűnpör bírait ugyszólván képtelenné teszi az elfogulatlan ítélkezésre. És míg Bp.-unk 161. szakasza gondoskodik arról, hogy védettem hatósági ellenőrzés alatt nyugodtan tölthette volna vizsgálati fogságának megszüntetése után szabad idejét, ehelyett a törvényes intézkedés helyett ugyszólván hatóságilag kényszerítették arra, hogy sehol maradása ne legyen és az országból kimeneküljön.

Azt kérdezem hát Önöktől mélyen tisztelt esküdt uraim, hogy ám fogadjuk el, hogy a körülményeknek szerencsétlen összejárása alapján alapos gyanu érlelődhetett meg védettem ellen s hogy őt ezen gyanu alapján vád alá lehetett helyezni, vajjon *Pertics* kapitánynak, *Winkler* István kir. ügyésznek, *Balog* Béla dr. bírónak, a szabadlábra helyezett vádlottat üldöző közvéleménynek és rendőrhatalóságoknak el-tévelyedéséért a vádlottat kell felelőssé tennünk? Hát azért, mert ezek a tényezők nem tudtak megmaradni a kellő korlátok között, bíróságon kívül meg kell őt lincselni és szabad olyan helyzetet teremteni, hogy ha most Magyarországon valamely főbenjáró bűnpörben a közvádlónak elfogy a puska-pora, akkor a Haverda-ügyet állítja oda mumusként az esküdtek elé, hogy bűnösségi verdiktet csikarhasson ki ott, ahol azt komoly bizonyítékok hiányában elérnie nem lehet?

Nem, nem mélyen tisztelt esküdt uraim, Önök az ilyen játékhöz nem kaphatók, Önök meg fogják azt érteni, mit jelent a bűnper bizonyítékainak komoly mérlegelése és mit jelent a felelősség nélkül való utcai közvélemény napról-napra váltakozó hangulata.

Ha az állam büntető hatalmának letéteményesei áttörik a törvényben lefektetett szabadságjogi biztosítékokat, ha az

állam közegei lehetetlené teszik a vallomások törvényes megszületését, akkor az állam viselje a felelősséget és ne akarjon minden áron büntetni ott, ahol a bűnösség tárgyilagos megállapítása lehetetlenné vált.

Elnök: Ha a védő ur fáradt, szívesen adok szünetet.

Védő: A napokon át végzett nagy munka miatt fáradt vagyok.

Elnök: Az ülést 10 percre fölfüggesztem.

(Szünet után).

A felbujtás vádjával a szabadkai kir. ügyészség vádiratában találkozunk először, mert a szabadkai kir. ügyészség felbujtással vádolta Haverda Máriát. Ez a vádirat arról nevezetes, hogy a kir. ügyészség elfelejtette megjelölni benne *azt a cselekményt*, amellyel védettem a neki tulajdonított felbujtást elkövette, a vádirat mindössze annyit mond, hogy „János Aladár, Haverda Mária és Vojtha Antal szándékos reábirása folytán ölte meg Haverda Boldizsárnét“. Ez a két szó „szándékos reábirás“ fejezné ki az elkövetési cselekményt, holott ez a két szó a felbujtás fogalmának meghatározása a Btk.-ben. A kir. ügyészség tehát egy „büntetőjogi fogalmat“ helyezett az elkövetési cselekmény helyére, holott magával a felbujtás fogalmával senki sem követheti el a felbujtást. Ez az érthetetlen álláspont jut most kifejezésre a feltett kérdésekben.

Ám a vádirat indokolásában már elmondja a kir. ügyészség, hogy a vádlottak tervezték a gyilkosságot és hogy „rábeszéléssel“ és „boldog jövő kiszínezésével“ felbujtották Jánosit a gyilkosságra. A vádiratnak ezek az állításai azonban az ebben felhozott bizonyítékokkal absolute semmiféle összefüggést nem tüntetnek fel.

A szabadkai vádtanács eltért a vádirat minősítésétől és nem felbujtás miatt, *hanem csak bűnrészesség miatt találta vád alá helyezhetőnek Haverda Máriát*. A következőkben sorolván fel a bizonyítékokat:

1. Az édesanyja és közötté fenálló gyűlölet és ellenséges viszony;
2. Az iratokban elfekvő levelei, amelyekből megállapítható, hogy a büntett elkövetéséről nemcsak tudomása volt, hanem azt maga is óhajtotta;

3. Popper Gyula vallomása ;
4. E. M. K. E. kávéház és a Margitszigeti vendéglő alkalmazottainak alibit igazoló vallomása ;
5. A lőfegyver beszerzéséhez ő adta Jánosi Aladárnak a pénzt.

Ezek lettek volna azok a *tettek*, amik *miatt védelmetem vád alá helyezték s amik miatt most itt áll.*

Amint azonban méltóztattak tapasztalni, ezek közül a bizonyítékok közül a főtárgyaláson *Popper Gyula vallomásán kívül egy szemernyi sem maradt meg*; s minthogy már a vizsgálat során is kiderült, hogy az E. M. K. E. kávéház és a Margitszigeti vendéglő alkalmazottainak alibi vallomása tévedésen alapszik, a szabadkai főtárgyaláson ide vonatkozólag kihallgatott tanuk már a szegedi főtárgyalásra meg sem idéztettek, ezen a főtárgyaláson pedig a kir. ügyész ur elállása folytán ki nem hallgattattak, olyan levelek pedig a bűnpörben nem találhatók, amelyekből az lenne megállapítható, hogy ügyfelem édesanyja halálát öhajította, viszont a vádtanács határozatának Klein Pál Lipótra vonatkozó megszüntető része a Popper Gyula vallomását is teljesen megfosztotta bizonyító erejétől, előttem szinte megfoghatatlannak látszik, hogy ugyanaz a vádtanács, amely Klein Pál Lipót ellen az eljárást megszüntette, miként helyezhette egyáltalában vád alá Haverda Máriát.

A vádhatározat ellen azonban nem lévén jogorvoslatnak helye, Haverda Máriának tünie kellett, hogy egyik bíróság szégyenpadjáról, a másik bíróság szégyenpadjára vonzoltassék.

És miért? A Btk. 69. szakaszának első pontjában meghatározott felbujtást az követi el, „*aki mást a büntettre vagy vétség elkövetésére szándékosan reá bír*“. A felbujtásnak ez a törvényes fogalma tehát a szándékos reábirást, vagyis azt jelenti, hogy valaki egy másik egyént egy büntett elkövetésére *rábészéljen, vagy más módon tettel, ígérettel, ajándékkal aként vegyen rá, hogy ez a reáhatás elhatározó befolyást gyakoroljon a későbbi tett tettesének akaratára és pedig olyan mértékben, hogy a tett elkövetésének szellemi oka egyenesen a felbujtó beavatkozásában legyen felismerhető.* Szük-

ségtetik tehát, hogy a tett gondolata a felbujtótól keletkez-
zék, annak végrehajtására valakit felszólítson és az eként
megteremtett büntett gondolatának végrehajtásába a *tettet*
bele kergesse. Azért mondja törvényünk világosan, hogy a
felbujtást az követi el, „aki mást valamely cselekmény elkö-
vetésére szándékosan reábir.“

Feltételezve már most, hogy mindaz, amit a vádhatóság
a felbujtás elkövetési cselekménye gyanánt felhozott, bizonyi-
tottnak lenne tekinthető, a kérdés az, hogy vajjon ezekkel a
bizonyítékokkal azt bizonyította-e a kir. ügyész ur, amit a
törvény kíván, t. i. hogy Haverda Mária szándékosan reábirta
Jánosi Aladárt Haverda Boldizsárné megöletésére? A kir.
ügyész ur ezt a döntő feltételt semmivel sem bizonyította.

Az édesanyja megöletését tartalmazó, állítólagos álm
elbeszélése, a vagyoni viszonyokról való beszélgetés, Haverda
Mária panaszkodása édesanyja ridegsége miatt, ezek mind
olyan közönséges középkorban divatos volt gyanu-jelek, ame-
lyeket mosolygás nélkül venni nem lehet. Sőt még gyanujel-
beli értékük is elveszett, mert tisztán Jánosi Aladárnak teljesen
megbízhatatlan vallomásával lenne bizonyítható.

Ahhoz, hogy felbujtással legyen valaki vádolható,
tisztán és világosan ismerni kell a tett végrehajtására
vonatkozó elhatározás keletkezésének idejét, a tett gon-
dolatának eredeti forrását és mindazokat a megállapo-
dásokat, amelyek a vádlottak között a tett miségére,
végrehajtási módjára és eszközére nézve létrejöttek.

A kir. közvádó ur semmi bizonyítékot nem szolgáltatott
a tekintetben, hogy mikor és milyen megállapodásra jutottak
Haverda Mária és Jánosi Aladár a tett végrehajtása és annak
körülményei tekintetében?

Viszont a Jánosi Aladár többszörös vallomásaiból két-
ségtelenül megállapítható az, hogy a tett gondolata
bennre fogamzott meg és Haverda Mária minden segí-
tése nélkül ő maga hajtotta végre.

A felbujtás vádját tehát teljesen tarthatatlannak és bizo-
nyítatlannak tekintem. Ami pedig a bünsegédi bünösség
vádját illeti, annak bizonyításával ép úgy adós maradt a kir.
közvádó ur, mint a felbujtás bizonyításával.

Akár igenleges, akár nemleges; akár lelki, akár testi bűnsegélyről csak akkor lehet szó, ha a bűnsegéd közreműködése a tettes elhatározó szándékára, a büntett elkövetésére irányuló szándékossággal, megerősítő vagy előmozdító hatást gyakorol, vagy a véghezvitel tárgyi feltételeit könnyíti oly módon, hogy ezen működésében minden következtetés kizárásával egész bizonyossággal felfedezhető a büntett vagy vétség elkövetésének olyatén szándékos előmozdítása vagy könnyítése, amely a tételes törvény világos meghatározása alá vonható.

Egészen világos ebből, hogy pusztán az a tény, hogy valaki, valamely elkövetendő büntetről előzetesen tudomással bír és ezt a tervezett büntettet fel nem jelenti, a bűnrészesség tényálladékát még meg nem állapítja. Kimondotta ezt a nagyméltóságú magy. kir. Kuria a következő határozatában: „annál kevésbbé elégséges az egyszerű tudomás egy más egyén gyilkossági szándékáról, ahhoz, hogy a kettő között szövetség létesüljön, miért is a kir. Kuria felmenti a vádlottat, akinek tudomása volt férje gyilkossági szándékáról, sőt ez utóbbi közölte is vele a tervet és az időpontot, amikor a tett végrehajtása céljából hazulról elment, mert passiv magatartását, aktív közreműködés nélkül büntetni nem lehet és kimondotta egy másik határozatában a kir. Kuria, hogy a gyilkosság előkészítésének fel nem jelentése nem büntethető, mert ez nem szövetség a gyilkosság előkészülőivel és mert törvényünk magának a gyilkosságnak fel nem jelentését sem helyezi büntetés alá“.

Ebből az okfejtésemből és annak végső következtetéséből megállapítható azon álláspontom, hogy én Haverda Máriával szemben sem a felbujtást, sem a bűnsegítség vádját megállapíthatónak nem találom és legfeljebb annyit engedhetek meg, hogy voltak olyan pillanatok, amikor felvillant lelkében az a sejtelem, hogy Jánosi Aladár talán képes is lenne egzaltált állapotában egyszer-másszor kifejezett készségét végre is hajtani.

Amidőn azonban én ennek a sejtelemnek lehetőségét megengedem, már most hangsúlyozom, hogy rendkívül nagy súlyt helyezek annak az erkölcsi felelősségnek mérlegelélé-

sére, amellyel védettemet azért lehetne terhelni, hogy ha benne nemcsak sejtelem, hanem esetleg több is lappangott a Jánosi burkolt szándékát illetőleg, ő ennek a szándéknak végrehajtásában utjába nem állott a döntő fellépéssel, t. i. *a hatóságnál való feljelentéssel*. Tisztáznunk kell ezt az erkölcsi felelősséget, *hogy a mélyen tisztelt esküdt urak ezt az erkölcsi felelősséget össze ne tévesszék Haverda Mária bűntetőjogi felelősségével*.

Ennek a kérdésnek tisztázása azonban a közvád bizonyítékainak részletes tagolásának rendjén a Popper Gyula vallomásával kapcsolatban lesz helyén, megjegyezvén már itt, hogy Jánosi Aladár minden befolyástól mentesen tett perbeli nyilatkozataiból azt kell megállapítani, hogy Haverda Mária a Jánosi cselekményéért erkölcsileg sem felelős, mert amikor Jánosi egyszer-másszor célzást tett a tett esetleges elkövetésére, Haverda Mária mindannyiszor a leghévesebben ellentállt és a végrehajtástól Jánosi Aladárt minden áron eltéríteni akarta, nem is lévén oka arra, hogy Jánosi kifakadásait komolyan vegye.

A kir. közvádú ur bizonyítékait azokkal az elkövetési cselekményekkel kapcsolatban veszem bírálat alá, amely elkövetési cselekményeket az általa javaslatba hozott kérdésekbe a felbujtás és bűnrészesség tényei gyanánt kellett volna fölvennie, amelyek a vádiratban és a szegedi esküdtbiróság kérdéseibe fölvetvén, az itteni főtárgyalás bizonyítékait mégis ezekre kell vonatkoztatnom.

Ezeket a bizonyítékokat ismét két szempontból kívánom bírálni és pedig először abból a szempontból, hogy bizonyítva vannak-e általuk a kir. közvádú ur által bizonyíttatni kívánt tények és másodsor, ha bizonyítva vannak, a vád tárgyává tett cselekmény tényálladékának megállapítására alkalmasak-e ezek a tények.

A vádiratban és a szegedi esküdtbiróság kérdéseiben a következő elkövetési cselekmények vannak felsorolva:

1. Haverda Mária a Haverda Boldizsárné elleni gyűlelet felkeltette Jánosi Aladárban;
2. Nőülmenését ígérte Jánosi Aladárnak.
3. Gondtalan jövőt helyezett kilátásba;

4. Elbeszélte álmát Jánosi Aladárnak, hogy édesanyját együtt megölték ;
5. Ismételten hangoztatta Jánosi Aladár előtt, hogy az ő anyagi helyzetük mennyire változnék, ha Haverdáné meghalna ;
6. Az ülésnél használt revolverre ő adta a pénzt Jánosi Aladárnak ;
7. A cselekmény elkövetésének idejére Jánosi Aladár alibi-jének igazolására szükséges tanúk megszerzésére már özv. Havárdáné megöletése előtt vállalkozott.

Amint a vádbeszédből sejteni vélem, a kir. közvádlo ur több különböző cselekmény összehatásában vagy azok valamelyikének hatásában akarja Önök által fölismertetni a felbujtás vagy bűnrészesség tényálladékát. De első tekintetre feltűnik, hogy nyoma sincs a kérdésekben olyan elkövetési cselekményeknek, amelyekről azt lehetne mondani, hogy Haverda Mária Jánosi Aladárt Haverda Boldizsárné megölésére szándékosan reábirta. Olyan körülményeket akar a kir. közvádlo ur bizonyítani, amelyek *csak a gyilkosság megtörténte után erőszakos uton* hozhatók kapcsolatba a Jánosi Aladár későbbi tényével, de, hogy állítólagos keletkezésük idejében bármiféle vonatkozásban lettek volna a Jánosi későbbi elhatározásának végrehajtásával, annak még csak halvány körvonalai sem vonhatók ki a vád álláspontjából. Csupán a revolvervételhez szükséges pénz adása felelne meg a bűnsegély tényálladékának. Nézzük már most sorba, hogy az egyes elkövetési cselekményeket milyen bizonyítékokkal és milyen sikerrel bizonyította a kir. közvádlo ur.

Az alibi tanu szerzésére vonatkozó elkövetési cselekmény kivételével, az összes többi elkövetési cselekményt kizárólag Jánosi Aladár elsőrendű vádlottal kívánja a kir. közvádlo ur bizonyítani.

Klasszikusabb tanuja valóban nem volt még a világon kir. közvádlonak, mint amilyen klasszikus tanu Jánosi Aladár.

Ha *Dostojovskij* vagy Gorkij Maxim lennék, akkor vállalkozhatnám Jánosi Aladár jellemzésére, az én erőm azonban erre nem elegendő.

Ennek az embernek a karaktere olyan elemekből áll, hogy azoknak analizálása, majd ismét összetétele elmeorvosoknak és lélekbuvároknak is emberfölötti feladatot nyújtana. De nekem nincs is szükségem arra, hogy Jánosi Aladár lelkiéletének titkait kutassam; elég belőle annyi, amennyit a tények elibünk tárnak.

Egy hónapon át teljes tagadásban volt; május 19-én a kir. közbíró törvénytelen befolyása alatt terhelő vallomást tett védettem ellen; 1909 aug. 21-én a vizsgálóbíró előtt tett vallomásában, a szabadkai főtárgyaláson, majd 1910 febr. 7-től 17-ig a szegedi esküdtbírósi főtárgyaláson

összes terhelő vallomásait visszavonta és patakokban szakadó könnyek között jelentette ki két törvényesen megalakított esküdtbírósi előtt, hogy Haverda Mária teljesen és tökéletesen ártatlan a Haverda Boldizsárné megöletésében, őt nemcsak hogy nem befolyásolta, irányította vagy erősítette a tett elkövetésénél, hanem ellenkezőleg, ha még tett is gyanura alkalmos nyilatkozatokat, Haverda Mária tiltakozott ilyen természetű büntény ellen s kijelentette, hogy védettem vádolását piszkosabb cselekménynek tartja, mint magát a gyilkosságot és megindokolta végzetes tettének elhatározását és végrehajtását azzal a mérhetetlen szerelemmel, amelyet Haverda Mária iránt érzett és azzal a másik mérhetetlen szeretettel, amelyet Haverda Mária és Jarmaczký Sándor törvényes gyermeke, Jarmaczký Jenőke iránt érzett.

Amikor Jánosi Aladár a szegedi esküdtbírósi előtt elmondotta életé tragédiáját egész a büntett végrehajtásáig és a büntető eljárás folyamán kiállott lelki megkínóztatásig, valahányszor *Jarmaczký Jenőke* bukkant fel előtte az események láncolatán, elfulladt a zokogástól és másodperczeig nem tudott szóhoz jutni.

Amikor én ezt láttam, előttem az életnek egy csodálatos és rettenetes következetességgel felépített tragédiája bontakozott ki. Ugy állott előttem Jánosi Aladár, mint egy csupa nemes érzésekből összealkotott szenszibilis egyéniség, aki az emberi lélek legelementárisabb erejű indulatainak és szenvedélyeinek forrágatójává került.

Zsenge gyermekkorában megfosztja az élet a gyermek legerősebb támaszától: édesanyjának meleg szeretetétől. Ennek a szeretetnek hiányában rákerül a züllés lejtőjére; öcscsét okirathamisításba kergeti; őt az iskolából kicsapják; sikkaszt; finánc lesz; színész lesz, míg végre sok hányattatás után segédjegyzői állást kap *Dr. Jarmaczky Sándor* hivatalában. Ezek az emberek azelőtt sohasem látták egymást s egy szép napon Jarmaczky Sándor megbízást ad Jánosi Aladárnak arra, hogy kis fiát vigye el a tőle külön elváltan élő feleségéhez, Haverda Máriához. Ő a megbízatásnak eleget tesz, ennek következtében megismerkedik egy nővel, akit az élet szintén a legbiztosabb támaszától, édesanyjának meleg szeretetétől fosztott meg.

Az édesanyja szeretetlensége által züllésbe taszított Jánosi Aladár összetalálkozik az édesanyja szeretetlensége által az élet gondjai közé taszított Haverda Máriával s összekötő kapocsként odaállítja közéjük a sors Haverda Mária kis fiát, akit egyformán imád az édesapja, az édesanyja és a reájuk nézve teljesen idegen Jánosi Aladár.

Az egész ismeretség körülbelül egy és fél esztendeig tart. Ezen idő alatt felépül az érzéseknek, indulatoknak és szenvedélyeknek óriási méretű komplexuma, amelyben szemben állanak egymással a Haverda Mária édesanyjának, Haverda Boldizsárnénak saját édes gyermeke és unokája iránt táplált legyőzhetetlen ellenszenvé, sőt gyűlölete és Jánosi Aladárnak ugyancsak Haverda Mária és annak kis gyermeke iránt táplált határtalan szerelme és szeretete.

Én előttem tehát teljes plasticitással domborodott ki a Jánosi Aladár lelkében Haverda Boldizsárné iránt feltámadt óriási gyűlöletének nagysága, amelynek mértékét az általa gyűlölt asszony gyermeke és unokája iránt táplált mély vonzalom adta meg. Olyan csodálatosan nagy és elvakítóan fénylő érzelmi motívumok voltak ezek, hogy én a magam részéről emberileg, sőt jogászilag megmagyarázni tudtam, hogy Jánosi Aladár minden külső befolyástól menten, tisztán a körülményekben rejlő dinamikai erők hatása alatt belépett a *Havelock Ellis* szenvedélyből cselekvő bűntetteinek sorába, akik valamely büntettet nem anti-

szociális érzésből, hanem épen ellenkezőleg, a tulajdonosság kifejlődött socialis érzés hatása alatt követnek el, akár valamely valódi, akár valamely vélt jogsérelem reparálása érdekében, amelynek reparálását az államilag organizált társadalomtól hiába várták. Vagyis úgy tűnt föl előttem Jánosi Aladár, mint aki nagy szerelmének ellenállhatatlan ereje által hajtva, öntudatlanul is jogrendi ítéletet hajtott volna végre, megtorolva azokat a valódi vagy képzelt nagy igazságtalanságokat, amelyeket Haverda Mariskának az édesanyja részéről kellett szenvednie.

Ha én ide tudnám varázsolni Jánosi Aladárnak a szegedi esküdtbiróság előtt tanúsított magatartását, akkor a mélyen tisztelt esküdt urak előtt egy pillanatilag sem lenne kétséges, hogy az a kép, amelyet én Jánosi Aladáról megállapítottam 1910 február első napjaiban, teljesen hü és igazságos.

És Jánosi Aladár hangos zokogások között követte a szegedi esküdtbiróságtól, hogy őt ítélje el, ám mentsék fel *Haverda Máriát és Vojta Antalt*, mert ezek ártatlanok és az ő gonosz tetteért ne ítéljék el az ártatlan asszonyt és vele együtt ne szurják szíven imádott gyermekét, a szerencsétlen Jarmatzky Jenőket.

A szegedi esküdtbiróság nem tette meg Jánosi Aladárnak azt a szivességet, hogy őt elítéljék, felmentették és megtörtént a világ legnagyobb csodája: Jánosi Aladár kiállott az ország piacára, ordítva követelte a szegedi esküdtbiróság ítéletének megsemmisítését; de már nemcsak azt követelte, hogy őt magát ítéljék el, hanem piacra dobván a szabadkai kir. ügyész közreműködésével készített szennyíratot, megismételte védtem ellen az 1909 május 19-iki vallomásában foglalt vádaskodást. És indokolta ezt a fellépést legnemtelenebb emberi érzéssel: a bosszúval és ennek a bosszunak azzal az okával, hogy míg ő teljesen pénz nélkül nyomorog, Haverda Mária Vojthával együtt éli világát, pénzben fürödnek, holott a szerelem is, a pénz is őt illetné, mert hiszen ő gyilkolta meg Haverda Boldizsárnét, *a kettős vérdíj tehát tőle büntetlenül el nem vonható.*

Ettől a pillanattól kezdve Jánosi Aladár nem egy nemes

érzésekből összeállított szerencsétlen, hanem a leggonoszabb hajlamokban élő szörnyeteg benyomását tette reánk. És, mert a nagyméltóságú magyar kir. Kuria alkalmat adott arra, hogy ismét bírái előtt álljon, le kell számolnom ennek az embernek fecsegéseivel és részletekben kell kimutatnom tényállításainak hazug voltát és minden bizonyításra való alkalmatlanságát.

Jánosi Aladár április 23—27. és május 7-én tett vallomásaiban, valamint a szabadkai és szegedi esküdttörvényszék előtt történt kihallgatása alkalmával azt adta elő, hogy ő minden alkalommal Haverda Mária tudtán kívül járt Szabadkán, mert nem akarta, hogy Haverda Mária egyáltalán megtudja, hogy vagyoni viszonyai iránt érdeklődik. Május 19-iki terhelő vallomásaiban azt adta elő, hogy Haverda Mária márcziusban elmesélte neki már ismert álmát s ekkor merült fel az ismert eszme s megállapodtak abban, hogy Haverdánét ő fogja lelőni. Márczius elején (13-án) együtt vették

Haverda Máriával a katonai térképet a Dorottya-utczában, de mert a térképen nem tudtak eligazodni, abban állapodtak meg, hogy Vojthával együtt Szabadkára mennek, ahol Vojtha megmutatja neki Haverdáék szőlőjét és ha lehet Haverdánét is.

Márczius 26-án tényleg elmentek Vojthával Szabadkára, kivezette Vojtha őt a szőlőbe. Vojtha ekkor találkozott sógorával, Kovács Alberttel, majd ugyanaznap este $\frac{1}{2}$ 7 órakor együtt a gyorsvonattal elutaztak Budapestre. *Haverda Mária* a vasutnál várta őket.

Egy hét múlva, tehát legkésőbb április 3-án, Vojtha és Haverda Mária rábeszélésére ismét leutazott Szabadkára, miután előbb másod- és harmadrendű vádlottak figyelmeztették arra, hogy Haverdáné *egyik szemét* állandóan lehunyva tartja, erről tehát megismerheti. Ekkor két napig tartózkodott Szabadkán és az első nap este találkozott Kovács Alberttel, aki előtt azonban eltagadta magát. Bebizonyult, hogy Haverda Boldizsárné nem tartotta lehunyva *egyik szemét*. Ezt az ismeretű jelet tehát nem közölhették vele, ha pedig közölték volna, akkor nem segítették, hanem tévútra vezették volna.

Ezután, tehát április 3-a után Vojtha ismét lement Hódmezővásárhelyre, ott szerzett váltóra 150 forintot, abból

adott 40 frtot Haverda Máriának, aki viszont 120 forintot adott Jánosi Aladárnak s ő a Dob-utcában ebből a pénzből vette a revolvért. A vétel után két-három napra történt a pisztolypróba a Hűvösvölgyben. Husvét előtt, pénteken (husvét vasárnapja és hétfője április 11. és 12-ére esett s így péntek április 8-án volt) *harmadszor* is lement Szabadkára a pisztollyal azzal a szándékkal, hogyha alkalma nyílik, lelővi Haverdánét. De mert hideg volt, hazautazott. Erről az utjáról Vojthának is volt tudomása, aki át is adta neki igazolványát. Ez április 1-én történt, amikor Vojtha Kovács Alberttel találkozott.

Ezek szerint tehát Jánosi Aladár gyilkosság előtt háromszor lett volna Szabadkán és pedig:

márczius 26-án,

április 3-án (vagy 4-én),

április 8-án

s ugyanabban a vallomásában Jánosi Aladár Vojtha Antalnak Kovács Alberttel való találkozását egy helyen márczius 26-ára, más helyen április 1-ére teszi.

Junius 19-iki vallomásában már azt mondja, hogy a térképet *egyedül ő maga vette*, bár ismétli, hogy Haverda Mária ismert álmát elmondta, de *ekkor még Haverdáné megöléséről szó sem volt*. Este Vojtha *biztatta*, jöllehet *ekkor még sem Vojtha, sem Mariska fel nem szólitották*. Az ezen junius 19-iki vallomáshoz csatolt memoárok szerint másodszor nem márczius 26-ától számított *egy hét múlva*, hanem *harmadnapra*, vagyis márczius 29-én utazott le Szabadkára, de már azt írja a memoárookban, hogy *második* utazása *Vojtha tudtán kívül történt* s hogy a rendőri igazolványt nem *Vojtha* adta neki, amint azt május 19-iki vallomásában állította, hanem *Haverda Mária* kérte el *Vojthától* az igazolványt s az adta át neki Vojtha tudtán kívül.

Viszont a főtárgyalásokon tett vallomásában azt állította, hogy szabadkai utjáról Haverda Máriának nem volt tudomása. Azt állította, hogy amidőn először utazott Szabadkára, akkor azt mondotta védettemnek, hogy Vácra utazik, amidőn pedig másodszor utazott Szabadkára, akkor azt mondotta Haverda Máriának, hogy Drégelypalánkára utazik. Május

19-iki vallomásában azt állította, Vojtha rendőri igazolványát a harmadik ut alkalmával kapta, a memoárjaiban pedig azt írta, hogy a rendőri igazolványt március 29-én, vagyis a második ut alkalmával kapta.

Ha már most figyelembe vesszük, hogy a június 19-iki jegyzőkönyvben foglalt nyilatkozat szerint Jánosi Aladár kijelentette, miként a *memoárokból foglalt dátumok nem biztosak*, ellenben kétségtelenül megállapítható, hogy a terhelő vallomásban foglalt utazások részben az időpontjaikban, részben pedig ténybelileg is valótlanok, másrészt határozottan állította minden nyilatkozatában, hogy *április 3-ika óta* Vojtha Antallal egyáltalán nem találkozott mégis harmadik útját husvét előtti péntekre, *8-ikára* tette, ezeknél fogva kétségtelen, hogy Jánosi Aladár vallomása az *abban* rejlő nyilvánvaló hazugságok miatt semmiféle vonatkozásban bizonyítékul el nem fogadható. Sem az, hogy Haverda Mária egy boldogabb jövő kiszinezésével, sem az, hogy anyja halála esetén beálló vagyoni helyzetének javulása által, sem az, hogy férjhezmenetelével szándékosan és célzatosan arra izgatta volna, hogy ezzel édes anyjának megölésére rávegye, Jánosi Aladár vallomásában tulajdonképpen sehol egyetlen szó sincs; de még ha lenne is valamilyen fajtájú nyilatkozat a vallomásában, ennek a felbujtás szempontjából való mérlegelése csak akkor volna lehetséges, ha érzékeink elé állíthatnók azon jeleneteket, amikor a vádlottak egymás között beszélgettek és közvetlenül észlelhetnők a hangsúlyból, arcjátékból és más egyéb jelenségekből a felbujtásra irányuló törekvést s ezen törekvésnek Jánosi Aladár elhatározására való hatását.

A királyi közvádoló ur abban a végzetes tévedésben mozog, hogy a körülményeket, amelyek között vádlottak éltek, nem akarja elismerni olyan hatásuaknak Haverda Mária személyes beavatkozása nélkül is, hogy ezen hatás alatt Jánosi Aladár a tettet elkövethette.

Am, ha figyelembe vesszük, hogy Jánosi Aladár összes nyilatkozatainak *vezérlő* motívumát Haverda Máriának és kis fiának boldoggá tételére irányuló törekvésének hangoztatása képezi, vajjon nem lehetséges-e, hogy Jánosi Aladár a maga

fantasztikus észjárása mellett félremagyarázta a különben jelentéktelen mozzanatokot s hogy a Vojtha Antal személyében elképzelt vetélytárs fizikai és szellemi fölényét akarta ellensúlyozni egy olyan nagy tettel, amellyel örökre kizárja a versenyből vetélytársát és lekötelezi maga iránt szívének imádott bálványát. Ez nemcsak elképzelhető, hanem az összes körülményekkel igazolt valóság.

Ha mindezekhez hozzáadjuk, hogy Jánosi Aladár memoár-jait üzleti célból a könyvpiacnak írta s a szegedi főtárgyaláson kijelentette, hogy ő fantáziája segítségével még tizféle változatban is meg tudja írni az ő memoárjait, akkor tizfélé előtt sem lehet kétséges, hogy Jánosi Aladár vallomása egy ütet taplót sem ér.

És keresvén a tett tulajdonképpeni okául beállított vagyoni érdekeket, az a legcsodálatosabb, hogy sem Jánosi Aladár nyilatkozataiban, sem a bűnpör egyéb bizonyítékai között egyetlen adat sincs arra nevezve, hogy a vádlottak komoly és reális számítást tettek volna a tekintetben, hogy mi is lesz tulajdonképpen az az előny, amit a Haverda Boldizsárné halála útján el lehetne érni? Hiszen ha az a vád, hogy három ember vagyoni érdekből valakinek megölésére szövetkezik, akkor a vádnak rendelkezni kell azokkal az adatokkal, amelyek a vádlottak közös elhatározását indokolják. Ám ép megfordítva: Jánosi Aladárnak és Vojtha Antalnak összes nyilatkozataiból azt lehet megállapítani, hogy a telekkönyvi szemle és minden irányu nyomozás odavezetett, hogy Haverda Máriának vagyonát a hitelezők követelései már kimerítették s mert az a hír volt elterjedve, hogy Haverda Boldizsárné végrendeletet készített, amelyben leányát teljesen kitagadta, mindez odavezet, hogy Haverda Máriának az állott érdekében, hogy édes anyja életben maradjon, ne haljon meg egy őt teljesen vagyontalanná tevő végrendelet hátrahagyásával, hanem életben lévén, esetleg mégis hozzá tud férközni, s őt végrendeletének megmásítására kapacitálni tudja.

Jánosi Aladár agyonlővén Haverda Boldizsárnét, kitünt, hogy a hiresztelés nem felelt meg a valóságnak, mert Haverdáné *nem tagadta ki a leányát, hanem fél vagyonában örökösévé tette.*

Azt lehetne mondani, hogy Haverda Mária ismervén ezt a végrendeletet, attól való félelmében, hogy édesanyja ezt esetleg megváltoztatja, siettette annak halálát. Ezt a feltevést azonban határozottan kizárja Dr. Vécsey Samu ügyvédnek vallomása, aki kijelentette eskü alatti, hogy Haverdánénak erről a végrendeletéről Haverda Máriának abszolúte nem lehetett tudomása.

És semmi sem bizonyítja jobban Jánosi Aladárnak védetem ellen irányuló célzatos gonoszságát, mint az – a ténye, hogy a vagyoni érdekekre alapított vád tarthatatlanságáról meggyőződén, itt ezen a főtárgyaláson már azt az *uj és eddig soha és sehol föl nem hozott vádat is emelte, amely szerint Haverda Mária azt mondotta volna neki, hogy akkor is boldoggá tenné őt anyja megölésével, ha semmit se örökölné utána, csak ne legyen életben.*

Ha tehát kiesik a vagyoni érdek is, ami ügyfelem büns közreműködésének indoka lehetett volna, akkor kérdzem, mivel támasztja alá a közvádoló ur Haverda Mariska ellen emelt vádjának alapjait?

Erre a kir. közvádoló ur azt mondja, hogy Haverda Mária *alibi* tanut akart szerezni Popper Gyula személyében s egyes tanuk előtt olyan kijelentéseket tett, mintha édesanyja halálát óhajtana; hogy a gyilkosság megtörténte után Jánosi Alibijét igyekezett bizonyítani és maga pedig a hir vétele után reszketett az izgalomtól s általában gyanus magaviseletet tanusított.

Itt kell visszatérnem már most Haverda Máriának feltételezett erkölcsi felelősségére, ha és amennyiben sejtette Jánosi szándékát.

Ennek az erkölcsi felelősségnek kutatásánál lép előtérbe az elhalt édesanyjának és itt a vádlottak padján ülő szerencsétlen leányának egymás irányában táplált érzülete.

Azt mondotta a kir. ügyész ur, hogy Haverda Boldizsárné hullája nem fekkhet olyan mélyen a sirban, hogy rá ne dobálják a sarat.

Hát a védelem, vagy Haverda Mária kereste föl Haverda Boldizsárné hulláját és a reájahányt sarat?

Nem, mélyen tisztelt esküdt uraim. Erre Haverda Mária

védelmének sem szüksége nem volt, sem Haverda Mária erre nem vetemedett volna.

Hanem igenis, a szabadkai kir. ügyész ur vonta be ennek a pernek bizonyításába azt a kérdést, hogy mi idézte elő anya és leánya között a teljes elhidegülést? Már ismeretett junius 1-én kelt indítványában kérte a vizsgálóbíró, hogy a vizsgálatot ebben az irányban fogatosítsa. Ez az indítvány dulta tehát föl Haverdáné sirját.

Ugy a vizsgálat során kihallgatott, mint a főtárgyaláson kihallgatott tanuk, névszerint dr. Barta Antal, dr. Kertész Ignác, Rónai Józsefné, Stefán Jánosné, Apró Ferencné, Zöldi Benedek mint a közvád tanui bizonyították, hogy Haverda Boldizsárné a legrettenetesebb típusa volt azoknak a nőknek, akik megtagadják az anyaság érzetét. Nem részletezem ezeknek a tanuknak a vallomását, mert mindazok a szörnyűségek, amelyeket a tanuk néhai Haverda Boldizsárné jelleméről elmondottak, teljesen közönbösek védettem helyzetére, amennyiben azok tisztán Jánosi Aladár elhatározásának motívumai között foglalhatnak helyet, aki attól az anyai szörnyetegtől megszabadítandónak tartotta a föld felületét. Ám a vádhatóság viselni tartozik bizonyítási taktikájának a vád ellen irányuló eredményét. Azt ugyanis sikerült bizonyítania a kir. közvádlo urnak, hogy Haverda Boldizsárné leányával és unokájával szemben a legádázabb gyűlöletet táplálta, de azt, hogy ez a gyűlölet Haverda Máriában édesanyja irányában ugyanazt a gyűlöletet felkeltette volna s hogy a bűnrészességre ezen gyűlölet sugallatára elhatározta volna magát, a kir. közvádlo urnak nem sikerült bizonyítania. Sőt! Ellenkezőleg, a tanuk tulnyomó többségének vallomásából kitűnőleg, Haverda Mária soha még csak durva kifakadásra sem ragadtatta magát édesanyja ellen, míg a szegedi főtárgyalási jegyzőkönyvhez 11—22. alatt csatolt és itt fölolvastott levelek a gyermeki szeretetnek olyan megható és bensőségteljesen őszinte tükrét mutatták be előttünk, hogy maguk ezek a levelek a Jánosi Aladárok, Dengl Alajosok és más vén asszonyok minden gonosz indulatu ráfogásait izzé-porrá zuzták. Hogy könyörög ezekben a levelekben ez a szerencsétlen teremtés az anyai szeretetnek egy parányért, miután édes atyja halála előtt

utolsó levelét azzal fejezte be, hogy ha „adósságaidat kifizeted, akkor — csókol atyád“, az édesanyjához pedig rimánkodik, hogy ha azt nem akarja, hogy ártatlan unokája is elpusztuljon, fogadja őt a házba cselédnek, de béküljön ki vele minden áron, mert ő is, gyermeke is, a Haverda vagyon is elpusztul. Valóban: Haverda Máriának ez a sötét jóslása elkövetkezett: ma már nincs Haverda Boldizsár, nincs Haverda Boldizsárné, nincs Haverda-vagyon, ellenben van egy szerencsétlen unoka, egy még szerencsétlenebb gyermek — itt a vádlottak padján: a Haverda Boldizsárnak egyetlen leánya.

De ha a kir. közvádoló urnak csak annyit sikerült bizonyítania, hogy Haverda Boldizsárné az erdei fenevadat megszégyenítő gyűlölettel taszította el magától leányát és az édes anyai nyelvvél hánytta rá a mások által házának szemétdombjára hordott sarat, ahelyett, hogy ő, az édesanya nagy Galeottonak legkisebb és legnagyobb rágalmát hófehér tisztaságra igyekezett volna átváltoztatni; vagy akár a még életben volt apa, akár a később agyonlőtt anya csak egyetlen egy szülői intelmmel óvták volna vejüket és leányukat a könnyelmű adósságcsinálástól, amiből az anyai brutalitások és a későbbi katasztrófa elkövetkeztek, — akkor felvetem a kérdést, hogy hát vajjon vétett-e Haverda Mária gyermeki kötelességei ellen, ha azt a Haverda Boldizsárné sz. Szukop Máriának nevezett nőt csak születésének kényszerítésénél fogva tekintette anyjának s vele szemben a közönyösségből kibontakozni nem tudott, mert abból kibontakoznia neki, a „cafat“-nak nem lehetett.

Ugy látszik előttem, hogy a tizparancsolat vagy hiányos, vagy nagyon is tudatos bölcsességnek a szüleménye.

Az emberiség ezen legbecesebb közokiratában van parancs arról, hogy szeressük felebarátunkat, mint tenmagunkat; van parancs arról is, hogy tiszteljük apánkat és anyánkat, hogy hosszú életűek legyünk e földön; de csodálatos, egyetlen szó parancs sincs arról, hogy szeressük gyermekeinket.

Talán nem hiányosság ez a tizparancsolatban, hanem inkább a természet végtelen bölcsességének negatív formában

való glorifikálása, kifejezése a generációk képződésében észlelhető annak az igazságnak, annak a természeti tapasztalatnak, hogy a gyermek sohasem tudja visszafizetni szülei- nek a tőlük kapott jótéteményeket, hanem a saját gyermeké- nek adja azokat tovább.

Az élet elsodorja a gyermekeket a szülőktől; nem is kívánja a természet, hogy a gyermeki érzések vissza, felfelé a szülők felé erősödjenek, megelégszik a tisztelés, becsülés követelésével, hanem igenis az érzések lefelé erősödnek *gyermkeink és unokáink felé.*

Ha tehát Haverda Boldizsárné a legnormálisabb édes- anya lett volna, még akkor is a természet rendje szerint ért- hető volna, hogy leánya véle szemben, mondjuk, akár vagyoni érdekből is elhidegült, ám ő ennek ellenére is sze- resse leányát és annak gyermekét. De Haverda Boldizsárné nem ismerte a természetnek ezt a parancsát; gyalázta, szeny- nyezte, eltaszította, látni nem akarta, az apja ravatalánál meg- alázta egyetlen leányát s annak gyermekét, arcképüket a padlásra, a szemétköze hordatta s irgalmatlanságát dicsekedve hiesztelte, mondván: *az én szívem helyén kő van!* És kér- dezem, hogy pusztán azért, mert egy nő valakit szült, de ettől a valakitől megvonta az anyai szeretet minden érzését, panaszkodhatott-e, vagy helyette panaszkodhatik-e más azért, mert az eltaszított gyermek közönyössé vált iránta?

Haverda Boldizsárné kegyetlen ridegsége tehát magya- rázata lehet *Haverda Mária* közönyösségének, magyarázata lehet annak, hogy *Haverda Mária* anyjának szörnyű halála után nem öltötte magára az álszenteskedés könny- hullajtását, de nem lehet indoka annak, hogy ezt az ő természetes közönyösségét a Jánosi Aladár büntetőben való részesség bizonyítékául játszák ki, akár a közvádoló ur, akár a „nevezetes többségnek“ Kátói, akik bármely pillanatban örömmel állanának nevető örökösökként nagy vagyon hátrahagyásával elhaló felmenő rokonaik koporsója mellé.

Ám a közvádoló ur még ennél is tovább ment. Ezt a vagyonában, becsületében, testében, lelkében, női becsületé- ben összezuzott szerencsétlen teremtést még azzal is vádolja,

hogy nemcsak rossz gyermek volt anyjával szemben, hanem szivtelen anya is volt egyetlen kis gyermekével szemben, akit szegedi fölmentetése után látni sem akart, hanem mutatni ment Vojthával.

Ennél kegyetlenebb és igazságtalanabb vád alig hangzott még el a közzvádlói székben.

Egy elnöki kérdésből sejtettem, hogy ez a vád fölmerül, de tudtam, hogy fényesen megcáfolható.

Fájdalom, védettem ellen minden összeesküdött. A vádat *Jarmaczky* Sándorral akartam megcáfolni. Bizonyítottam volna, hogy amint védettem kiszabadult Szegeden vizsgálati fogságából, *rögtön levelet irt gyermeke atyjának, hogy őt imádott Jenőkéjével hozza össze.* A volt férj a kérelem teljesítését akkor megtagadta azért, mert a gyermek vizsga előtt állott s mert egyébként látván egyszer az édes anyját egy képes lapban szuronyos börtönőrök között lerajzolva, ébren és álmában kínos hallucinációi voltak, arra kérte az anyát, kimélje meg a találkozás izgalmaitól a gyermeket addig, míg le nem teszi a vizsgát.

Szerencsétlen védettem méltányolván az apa kérelmét, elhalasztotta a gyermekével való találkozást. De még mielőtt újabb alkalom kínálkozott volna a találkozásra, jött Jánosi Aladár, jött a megsemmisítő határozat és Haverda Mária a szivtelen, a gyermekét rajongásig szerető anya gyermeke helyett a börtönt volt kénytelen fölkeresni.

Jarmatzky Sándor törvényes joga alapján megtagadván a vallomástételt, bizonyíték nélkül maradtam e súlyos erkölcsi váddal szemben.

A tények úgy történtek, ahogy előadni szerencsém volt s mert a főtárgyaláson elég bizonyítékát szolgáltattam állításaim megbízhatóságának, bátran állíthatom, hogy a váddal szemben hitelt adnak a védelem mentségének.

Igy állanak egymással összekapcsolódva és egymással szembeállítva Haverda Mária és Jánosi Aladár egymást kizáró vallomásaikkal egyetemben, Haverda Mária néhai édesanyjával és boldogtalan élő gyermekével.

És itt áll előttünk Jánosi Aladár a szabadkai kir. ügyész által kierőszakolt, most e főtárgyaláson megismételt ugyan-

azon bosszu által sarkalt s a kir. Kuria által fölolvassandónak tartott, de föl nem olvasott, a szabadkai kir. ügyészszel együttesen készített ugynevezett kis memoárookban is megírt, terhelő vallomásaival.

És itt állok én, hivatkozással Jánosi Aladárnak a szabadkai vizsgálóbíró előtt, a szabadkai és szegedi esküdtbíróságok előtt szabadon és önként tett, valamint 1909 szeptember 3-án lezárt ugynevezett nagy memoárjaiban szabadon és önként leírt, védettem teljes büntelenségét hirdető vallomásaival és nyilatkozatával.

Ezeknek a mentő vallomásoknak fölolvassását részben a méltóságos elnök ur, részben a tekintetes esküdtbíróság megtagadta.

A védelem tehát elesett ezektől a bizonyítékoktól.

A fölolvastatásra nézve előterjesztett indítványomban azonban voltam bátor néhány részletet ismertetni s ezek közül néhánynak valóságát az elnök ur volt szives konstatálni.

Jánosinak egymással ellenkező vallomásai lényegileg így állanak egymással szemben:

Szegeden azt mondotta, hogy ha Haverda Boldizsárné feltámadna, még egyszer agyonlőné a vén bestiát.

Akkor tehát Mariskát és Jenőket imádtá, mert azt remélte, hogy a Haverda-vagyon révén fényes semmittevő élethez juthat és Haverda Boldizsárnénak még az emlékét is agyonlőtte volna.

Itt Budapesten azt állította, hogy ha módjában állana, tiz körmével ásná ki a sírból Haverda Boldizsárnét, annyira megbánta tettét.

Most tehát Haverda Boldizsárnét imádjá még halóporában is, mert csalódott a Haverda vagyon jótéteményeiben s annyira gyűlöli Mariskát, hogy minden szavával akasztófára szeretné juttatni.

Szabadkán, Szegeden a bíróság előtt azt mondotta, a memoárjaiban megírta, hogy Mariska soha sem szóval, sem tettel, sem biztatással nem járult a gyilkosság eszméjének megszületéséhez, erősítéséhez, vagy végrehajtásához. Csak egyetlen egyszer ingott meg, amidőn az ő folytonos unszolására Popperrel beszélt,

az alibi tanuzásról. Tehát a Haverda Mária ellen leg-súlyosabban bizonyítani látszó cselekményre is ő vitte rá védettemet.

Kijelentette, hogy terhelő vallomását, amelyik hamis, piszkosabb, aljasabb dolognak tartja, mint magát a gyilkosságot.

Kijelentette, hogy a szabadkai királyi ügyész közreműködésével készült terhelő vallomásában tudva, hami-san, a királyi ügyész által fölkorbácsolt aljas szenvedélyek hatása alatt önmaga és két vádlott társa között ugy osztotta föl a bűnösséget, hogy ő legyen a legrokonszenvesebb, mert így akarta maga részére az áldozat szerepét s ily módon közvélemény, sajtó és bíróság rokonszenvét biztosítani.

Itt Budapesten kijelentette, hogy ezt a mentő vallomását csak azért tette, mert Mariskát szerette, tehát ki akarta szabadítani, az igazságnak a szabadkai királyi ügyész útján készült és itt Budapesten a főtargyaláson megismételt terhelő vallomása felel meg.

Az én lelkiismeretem s hiszem, hogy az önöké is tiltakozik az ellen, hogy *ilyen ember* vallomása bizonyítékul elfogadtassék.

És fölvetem a kérdést, hogy van-e fölbujtásra, van-e lelki támogatásra, biztatásra, erősítésre szüksége az olyan embernek, mint amilyennek Jánosi Aladár bizonyult? Aki heteken, hónapokon át tudott ilyen rettenetes lelki gyilkolást kitervelni és az ördögöt is megcsufoló gonoszsággal végrehajtani, amelyivel volt menyasszonyát, szerelmének bálványát és osztályos társát most itt, önök előtt mindenáron magával akarja vonszolni a gyeházba?!

De mert itt áll előttünk a kétféle vallomás, keresnünk kell a rejtély megoldását s keresnünk kell a kulcsot annak megállapításához, hogy melyik vallomás lehet inkább igaz és melyik a hazug?

A kulcs a két vallomás keletkezési módjában és a Jánosi Aladár büntettének általa oly sokszor hangoztatott okaiban keresendő és található meg.

A terhelő vallomások törvényellenesen alkalmazott

lelki kényszer hatása alatt, a mentő vallomások szabad, önkéntes elhatározásból keletkeztek.

A kétféle vallomás értékét már ez a különbség is eldönti védettem javára.

Mint hogy pedig Jánosi Aladár következetesen azt állította, hogy ő Vojtha Antaltól féltette Mariskát, nemcsak mint szerelmesét, hanem mint tisztességes nőt is, megölte Haverda Boldizsárnét, hogy Mariska így vagyonhoz jutván, ne legyen kénytelen Vojtha mentő karjaiba dőlni.

Jánosi Aladár mentő vallomásaiban azonban nemcsak védettemet, hanem Vojthát is büntetlennek vallotta.

Kérdem már most, ha ő a mentő vallomását hazugságból csupán védettem érdekében tette, miért hazudott volna a Vojtha Antal érdekében is?

Hiszen ő azt nem is sejtette előre, hogy a szegei esküdtbírótság fölmenti; már pedig ha ez a váratlan fölmentés el nem következik, akkor az ő mentő vallomása alapján nemcsak Mariska, hanem Vojtha is szabadul s míg ő a feyházban sorvad, amazok egymással élhetnek s ő maga teremti meg hamis mentő vallomásával azt a helyzetet, amelyről Haverda Máriát a gyilkosság elkövetése által megmenteni akarta.

Ebből a lélektani és ténybeli alapon nyugvó okfejtésből egész bizonyossággal megállapítható, hogy Jánosi Aladár itt Budapesten hamisan vádolta védettemet és akkor mondott igazat, amikor teljesen büntetlennek vallotta őt.

Méltóztassanak most még ezek mellett figyelembe venni, hogy itt a főtárgyaláson azzal is terhelte védettemet, hogy ez őt még a Haverda Boldizsárné kísérlőjének agyonlövésére is fölbujtotta s hogy a gyilkosság után való reggelen egy pillanatig tartó találkozás alkalmával, amikor Haverda Mariskának még sejtelve sem lehetett, a gyilkosság körülményeiről szemrehányást tett neki, mert a kísérlőt is le nem lőtte, *amiket eddig soha és sehol sem mondott*, méltóztassanak figyelembe venni, hogy Frankl Dezső, Rácz Ernő teljesen kifogástalan tanuk, itt az önök füle hallatára szemtől-szembe meghazudtolták Jánosi Aladárt vallomásának védettemet terhelő részeiben és akkor bebizonyítottak kell tekinteniök, hogy Jánosi

Aladárnak itt a főtárgyaláson tett terhelő vallomása még hazugabb, mint a szabadkai vizsgálóbíró előtt tett terhelő vallomása.

De én nem akarok arra a sikamlós talajra lépni, hogy Jánosi Aladár vallomásával bizonyítsak.

Nem hiszek egyik vallomásának sem.

De nem szabad hinnie a kir. ügyész urnak sem, önöknek sem.

Am ha elvész a Jánosi Aladár terhelő vallomása, minő más egyéb bizonyíték marad a kir. ügyész ur kezében, amellyel védettem terhére a fölbujtás vagy bűnsegédi részesség vádját bizonyítani akarja?

A Popper Gyula vallomása.

Amint már említettem, a vádhatározat, de a kir. közvádó ur is Jánosi Aladár vallomásán kívül Popper Gyula vallomását tekinti a Haverda Mária ellen emelt vád legerősőbb bizonyítékának.

A Jánosi vallomásának értéktelenségét már kimutattam.

A Popper Gyula vallomását azért tekinti a vád döntő fontosságú bizonyítéknak, mert e tanu szerint a gyilkosság elkövetése előtt majdnem négy héttel, *március 25-én* közölte véle Haverda Hária, hogy Jánosi Aladár megfogja ölni Haverda Boldizsárnét s öt 6000 korona jutalomdíj kilátásba helyezése mellett felszólította arra, hogy a tervezett gyilkosság tényleges megtörténte esetén bizonyítsa majd, hogy a gyilkosság idejében Jánosi Aladár Budapesten tartózkodott és a tanunak üzletében járt.

Popper Gyula tényleg ilyen értelmű vallomást tett s lényegileg vallomását következetesen fenntartotta itt a tekintetes esküdtbíróság előtt is.

Ennek a vallomásnak az a különlegessége, hogy nem tisztán a tanunak *megbízhatóságára*, hanem a Haverda Mária nyilatkozatáról abszolúte semmit sem tudó más, *ugynevezett hitelességi tanuk* vallomására is van alapítva.

Nem tagadom, hogy a Popper Gyula vallomása alkalmas az emberek megtévesztésére, sőt arra is alkalmas, hogy

a fölületes birói észlelést tévutra vezesse. Amióta ez a bünper folyik, a Haverda Mária ellen emelt váddal kapcsolatban lépten-nyomon azt lehetett hallani azoktól, akik az ügyet nem ismerik, hogy — de ott van a Popper Gyula vallomása.

Valóban itt a Popper vallomása s le kell vele számolnunk, mert hiszen a királyi közvádó ur Popper Gyulát a bünper második koronatanujának tekinti.

Mint minden tanuvallomást, a Popper Gyula vallomását is, a tanu személyi megbízhatósága és a vallomás tárgyi tartalmának megbízhatósága szempontjából kell szemügyre venni. A személyi megbízhatóság vizsgálásánál elsősorban a tanu jellembeli minőségét kell megvizsgálnunk azokból a szempontokból, amelyek büntetőperrendtartásunk 221. és 222. §§-aiban lefektetve vannak.

Ezekből a szempontokból Popper Gyula ellen jogosan volt emelhető a büntetőperrendatás 222. §-ának 3. pontjára alapított kifogás, mert itt a főtárgyaláson bebizonyult, hogy kétrendbeli váltóhamisítás és egyrenbeli család büntette miatt vádiratot adott be ellene a királyi ügyészszég.

A másik személyi megbízhatóságbeli kifogás azon az alapon emelhető ellene, hogy a bünperhez való viszonya kizárja az ő kimondásának hiteltérdemlőségét s őt mint tanut a legnagyobb mértékben gyanúsá teszi.

Ő ugyanis ebben a perben egyetlen egy napig, mint önként jelentkezett tanu, majd ugyancsak egyetlen egy napig mint terhelt szerepelt, míg aztán előléptették koronatanuvá.

Hogy került bele ebbe az ügybe Popper Gyula?

Jánosi Aladárnak a szabadkai vizsgálóbíró előtt 1909 május 19-én tett s megbízhatóságában teljesen tönkrement vallomásában találkozunk először a nevével. Jánosi ugyanis a következőket mondotta :

Április 3-ika után Vojtha többet nem jött felénk ; megbeszélésünkhöz képest egyik alibi tanu hiányzott volna, ezért történt, hogy Mariska megmutatta Klein Pálnak a pisztolyt ; megmondotta, hogy a nyomort nem tűrheti, hogy vagyonához fog jutni, ha anyját agyonlöveti. Klein Pál kijelentette, hogy nem akar az egésztől tudni, agyrémnek tartja és inkább kiadja Mariska kompetenciáját részletekben. Később szóba jött,

hogy *alibi* tanu nem lesz a terv végrehajtása esetén, mire Klein Popper nevü susztert ajánlotta, aki üzletvezetője volt. Mariska beszélt is Popperrel négyszem között az utcán, aki úgy látszott vállalkozott is, de este a Royalban lemondott, de kijelentette, *hogy a tervet el nem árulja.*

Igy került bele Popper Gyula ebbe az ügybe.

Jánosi Aladár vallomásának ez a része is, mint egész vallomása, telve van a valótlanságokból származó ellentmondásokkal. Az egyik mondatban azt mondja, hogy Klein Pál Lipót *agyémnek mondotta a gyilkosság tervét és annak még gondolatát is visszautasította*, a másik mondatban pedig már az állította, hogy a *gyilkosság sikeres végrehajtása érdekében Klein Pál Lipót alibi tanunak ajánlotta Popper Gyulát*, akit jól ismert, mert üzletvezetője volt.

Ugy adta elő a dolgot, mintha neki közvetlen tudomása lett volna arról is, hogy Haverda Mária négyszem között beszélt Popperrel, arról is, hogy Popper hajlandónak mutatkozott a hamis tanuskodásra és arról is, hogy még az nap este a Royalban lemondott a tanuskodásról, ám biztosította őket arról, hogy a tervet el nem árulja.

Ezek az állítások is valótlanságok, mert hiszen sem Haverda Mária, sem Popper Gyula sohasem állították, hogy azon a kritikus napon, amikor Haverda Mária a Popper Gyula üzletében vizet kért kis fiának, Jánosi Aladár velük lett volna s hogy akár fültanuja lett volna a beszélgetésnek, akár távoli szemlélője lett volna.

A Jánosi Aladár vallomásának ezek az ellentmondásai ezt a vallomást az első pillanatban értéktelenné tették, mégis ezen vallomás alapján Klein Pál Lipótot a szabadkai vizsgálóbíró már május 21-én letartóztatta s a lapok egész terjedelmében közölték a Jánosi vallomását s közölték azt is, hogy az alibi tanut szintén le fogják tartóztatni. Erre Popper Gyula 1909 május 27-én minden idézés nélkül megjelent a rendőrségen, nevezetesen a budapesti államrendőrségnél s megtette már eléggé ismert vallomását.

A nyomozó hatóságok Popper Gyula vallomásában a bűnrészesesség jelenségeit vélvén felfedezni, május 29-én már mint terheltet hallgatták ki és pedig azért, mert bebizo-

nyult, hogy néhány nappal a gyilkosság után, tehát még április havában nyomoztak nála a detektívek, akiknek azonban egyetlen szó említést sem tett a későbbi vallomásában foglaltakról. És csodák-csodája, míg Klein Pál Lipótot tovább is vizsgálati fogságban tartották, addig Popper Gyula *junius 1-én* már mint szabályszerűen megidézett és *teljesen érdektelen tanu állott a vádhatóság rendelkezésére.*

Ez a genális ember látván a feje felett tornyosuló veszedelmeket, nem érezvén magát biztonságban a Jánosi Aladár terhelő vallomásával szemben, két tanuval fedezte magát, akik annak bizonyítására voltak hivatottak, hogy bár őt felszólították alibi tanunak, *ő azt visszautasította.*

Ez a két tanu, névszerint Révész Tivadar dr. és Farkas József valóban bizonyították is Popper Gyula kimondását s ebből már most a vádhatóság azt a megczáfolhatatlannak állított következtetést vonja le, hogy Haverda Mária és Popper Gyula között tényleg megtörtént az a nevezetes beszélgetés, mert ha meg nem történt volna, akkor azt Popper Gyula hetekkel előbb el sem mondhatta volna Révész Tivadar dr.-nak és Farkas Józsefnek.

Ez a következtetés tetszetős valóban és megczáfolható-nak alig látszik, pedig megczáfolható vagy legalább is megigazítható.

A sarkalatos hibája ennek a tetszetős következtetésnek az, hogy a megbízhatóságot tisztán azért követeli részére a vádhatóság, mert föltétlen hitelt ad Révész Tivadar és Farkas József vallomásainak.

Lehet, hogy ezek a tanuk általánosságban igazat mondanak, de bizonyítják-e ezek a tanuk azt, hogy Popper Gyula nekik igazat mondott s hogy tényleg Haverda Máriától s nem egyenesen magától Jánositól értesült a gyilkosság tervéről?

Megérthető még az is, hogy a tett előtt tudatosan Haverda Mária szájába adta a Jánosi közlését, hogy a tett esetleges elkövetése és felfedezése esetén közötte és Jánosi között a közvetlen összeköttetés bizonyítható ne legyen.

Ez a lehetőség nem lévén kizárva, világos, hogy még ha igaz is történetileg a Révész Tivadar és Farkas József

vallomása, ezekkel a vallomásokkal még mindig nincs bizonyítva, hogy Popper Gyula igazat mondott Révész Tivadarnak és Farkas Józsefnek s nincs bizonyítva, hogy a kérdéses négy szemközti beszélgetés alkalmával Haverda Mária tényleg azt mondta volna Popper Gyulának, amit ez a tanu állít. S hogy ez nem is lehet igaz, az kitünik magából Popper Gyula vallomásának tárgyi tartalmából.

Popper Gyula tagadta, hogy Jánosi Aladárt egyáltalán ismerné, de bebizonyult, hogy igenis ismerte. Tagadása tehát alig magyarázható mással, mint azzal, hogy a Jánosival való bűnrészesség gyanuját elhárítsa. Ám, ha csakugyan nem ismerte vagy csak néhányszor beszélt vele s így bizalmasabb ismeretség nem volt közöttük, viszont Popper Gyula kimondása szerint ő Haverda Máriával több, mint két év óta nem találkozott, emberileg elhíhető-e, hogy Haverda Mária egyszerűen odaállítson hozzá s azzal kezdje a beszélgetését: — Nézze, Popper, Jánosi megakarja ölni az anyámat, én magát boldoggá teszem, adok magának egy 6000 koronás váltót, amit három nap múlva beváltok, ha annak idején igazolni fogja, hogy bizonyos napon Jánosi itt járt a maga üzletében.

Az bizonyos, hogy Popper ismerte Haverda Mária vagyoni viszonyait s így bizonyos az is, hogy ha Haverda Mária ő hozzá ezzel az ajánlattal ment volna, nem kiált föl rémületében, amint ezt egyik vallomásában mondotta, hanem egyszerűen a szeme közé nevet ő nagyságának s megkérdezi tőle, honnan lesz három nap múlva 6000 koronája s megkérdezi tőle, ki is az a Jánosi Aladár?

Ha már most hozzáadjuk ehez azt a körülményt, hogy a tanuk vallomása szerint a kérdéses beszélgetés alkalmával Haverda Máriának kislánya is jelen volt, akkor nem kellene bizonyítanom tovább, hogy a Popper Gyula vallomása közhatalmas koholmányt tartalmaz.

De vegyük tovább szemügyre a Popper Gyula vallomásának tárgyi tartalmát.

A kir. közbíró ur ezzel a vallomással ügyfelemnek bűnrészességét akarja bizonyítani.

Világos, hogy ez a vallomás ennek a bizonyítására nem alkalmas, mert hiszen ügyfelemnek a vallomásban fog-

lalt állítólagos nyilatkozata nem a tettel szemben történt, nem a bűnrészesség tényének elkövetésére, hanem a bűnrészesség beismerésére vonatkoznék.

Magával a vádbeli cselekménnyel szemben tehát ez az állítólagos nyilatkozat egyáltalán nem tekinthető bizonyítéknak, hanem csak további gyanujelnek.

A gyanujel sohasem bizonyíték és minthogy Révész Tivadar és Farkas József vallomása sem magára a tetre, a vádbeli cselekményre, hanem csak egy gyanujelre vonatkozik, ennél fogva a gyanujelt bizonyító gyanujelek a gyanujelnek bizonyító erejét nem fokozzák, másszóval, a Popper Gyula vallomása abszolúte nem bizonyít többet akár két — akár háromszáz tanu bizonyítaná is itt, hogy ő az állítólagos nyilatkozatot annak idején nekik elbeszélte.

Ha már most figyelembe vesszük még, hogy Popper Gyula állítólag azért nem tett feljelentést annak idején a hatóságnak, mert félt a nyilvánosságtól, hogy Haverda Mária képesnek tartotta őt hamis tanuskodásra, mégis saját állítása szerint nyomban elbeszélte az esetet Farkas Józsefnek, másnap Klein Pál Lipótnak, Révész Tivadarnak, ez utóbbi pedig elbeszélte az írodaszemélyzetének, a saját ismeretkörében élő nyilvánosságnak tehát kiszolgáltatta magát, a rendőrséghez azonban nem ment, holott a rendőrség nem a nyilvánosság s a feljelentés megtétele esetén reá semmiféle erkölcsi hátrány nem származott, mert hisz a följelentést névtelenül is megtéhetné volna, ellenben a gyilkosság tényleges megtörténe után jelentkező önként tanúságtételre, a tényleges gyilkossággal való kapcsolatban tényleg háramlott reá erkölcsi hátrány, akkor újabb bizonyítéka áll előttünk a Popper Gyula féle vallomás megbizhatatlanságának.

Bele kell már most illeszteni Popper vallomását anyagi btkvünk szellemébe.

Valóban igazuk volt Révész Tivadar és Dési Géza dr. kollégáimnak, amikor azt mondták Popper Gyulának, hogy törvényeink értelmében nem tartozik feljelenteni a tervezett gyilkosságot. Igazuk volt azért, mert törvényeink egyetlen polgárnak sem teszik kötelességévé, hogy a gyilkosságra vonatkozólag a hatóságnál feljelentést tegyen.

Anyagi büntető törvényünk csupán két esetben teszi kötelességgé a följelentést és pedig a 135. §. általános polgári kötelességgé teszi a tervezett felségsértés feljelentését, a 197. §. pedig közhivatalnoki kötelességgé teszi a törvénytelenes letartóztatás, vagy fogvatartás feljelentését. Büntető törvényünknek ez az álláspontja azon az erkölcsi alapon nyugszik, hogy a polgárok erkölcsét megakarja kimélni a polgártársak ellen való spicliszedéstől s a törvényes kötelesség alatt esetleg elhelyezkedő hamis vádaskodási hajlamot akarja a polgári együttéléstől kizárni. Mig a tervezett felségsértés fel nem jelentését államrendi biztonság, a jogtalan letartóztatás és fogvatartás fel nem jelentését pedig a polgári szabadságjogok védelme érdekében helyezi büntetés alá.

Ellenben van büntető törvényünknek egy §-a, amely külön vétségnek minősíti minden polgárnak azt a mulasztását, ha valaki olyan tények vagy bizonyítékok tudomásával bír, amelyekről ártatlanul vizsgálat alá vont egyénnek felmentése, vagy ártatlanul elítéltnék kiszabadulása függ és ezeket a hatóságoknak tudomására nem juttatja.

Büntető törvényünknek ez a rendelkezése a 230. §-ban foglaltatik s az előbb kifejtett állásponttól abban különbözik, hogy mig a kötelesség nélkül való vádaskodás ellenkezik az emberi érzéssel s a legtöbbször valamely *rejtett célra vezethető* vissza, addig az ártatlannak érdekében való fellépés olyan erkölcsi kötelesség, amelynek elmulasztását a törvény fogházzal bünteti. Ezért foglalta el a büntető jogtudomány azt az álláspontot, hogy az önként jelentkező terhelő tanut, mindig tartózkodással és bizalmatlansággal kell fogadni.

Méltóztassék most már az önként jelentkezett, majd később terheltként kihallgatott Popper Gyula vallomását ebben a tükröben szemlélni s akkor bizonyára igazat adnak nekem abban, hogy Popper Gyulát a Jánosi Aladár vallomásában foglalták sokkal bensőbb kapcsolatba juttatták ezzel a bűnperrel, semhogy az ő önként följajánlott terhelő vallomása megbízható tanu vallomásnak lenne elfogadható.

A teljesen fedhetlen jellemű Feleki Mór tanu szintén önként jelentkezett a szegedi esküdtbiróság előtt. Törvényes mulasztást követett volna el, ha nem jelentkezik, mert amint

Szegeden és itt önök előtt is eskü alatt vallotta, Popper Gyula a szabadkai főtárgyalás előtt neki azt mondotta, hogy Haverda Mária ő előtte sohasem tette azt a bizonyos nyilatkozatot és kijelentette Popper, hogy ezt a szabadkai tárgyaláson így vallani is fogja. Azért jelentkezett tehát, mert a lapokból olvasta, hogy Popper Gyula *a neki tett nyilatkozata ellenére Szabadkán terhelőleg vallott Haverda Mária ellen.*

Ha tehát egy kifogástalan tanu eskü alatt kétszer szemébe mondja a bűnvádak alatt álló Popper Gyulának, hogy ő maga hamisnak jelentette ki vallomását, akkor nekem jogom van tiltakozni az ellen, hogy Popper Gyula vallomását önök vagy bárki más bizonyítéknak elfogadja.

De még más okból is tiltakoznom kell ez ellen. Popper első vallomásában, március 20—25-re, második vallomásában, március 25—27-re tette a védettemmel folytatott állítólagos beszélgetést. Végre fikszirozta a beszélgetés idejét, március 25. délutáni 3 órában.

Világos, hogy ezt célzatosan azért tette, mert a lapokból megtudta, hogy Jánosi és Vojtha március 26-án jártak Szabadkán. Ezzel a bebizonyított nappal akarta tehát az ő vallomását megbizhatóvá tenni.

Ez a dátum cáfolja meg a Popper vallomását.

Tisztáztuk itt a főtárgyaláson, hogy Popperra azért lett volna szükség, mert Vojtha Antal április 3-án elvált a társaságtól s annyira nem számítottak rá mint alibi tanura, hogy *Jánosi attól félt, hogy Vojtha följelenti a tervet a rendőrségnél.*

Az állítólagos beszélgetés Jánosi szerint tehát nem történetet márciusban, hanem legkorábban április 5-én, vagy 6-ikán.

A Popper által vitatott időben tehát még *oka sem merült föl* annak, hogy akár Jánosi, akár Haverda Mária fölshílitotta őt alibi tanunak.

Mínthogy pedig a beszélgetést Farkas József is márciusra tette, előttem világos, hogy a Popper vallomása egy tervszertü komplott eredménye, ami még akkor sem bizonyít védettem terhére, ha annak a komplottnak rejtélyeit teljesen megfejtünk nem sikerült volna is.

A Popper Gyula vallomása egyébként Haverda Mária-nak egy állítólagos *szóbeli* nyilatkozatát reprodukálja.

A tudomány álláspontja szerint minden elképzelhető fajtájú bizonyíték között a legeslegutolsó helyen állnak a mások szóbeli nyilatkozatait ismétlő tanuvallomások. És pedig azért, mert a szó elröppen s ha a nyilatkozat megtétele alkalmával feljegyzések nem történtek, akkor semmi biztosíték nincs arra nézve, hogy a tanu által idézett szóbeli nyilatkozatok szószerint és mondatszerkezetileg is úgy tétettek, amint azt a tanu idézi. Már pedig egyetlen szónak megváltoztatása, vagy a híven idézett egyes szavaknak más mondatszerkezetben való elhelyezése a valóságban megtett nyilatkozat értelmét teljesen megváltoztathatja.

Kitudja már most nekünk megmondani, hogyha történt is Popper Gyula és Haverda Mária között valamelyes beszélgetés, mi volt szószerint ez a beszélgetés és mennyiben hü, vagy torzított a Popper Gyula vallomásában foglalt idézet. Nekem elég szembeállítanom magának Popper Gyulának különböző vallomásait és elég az ő vallomásával szembeállítanom Révész Tivadar és Farkas Józsefnek vallomását annak kimutatása végett, hogy mennyi lényeges eltéréssel ismétlik maguk a tanuk Haverda Mária állítólagos nyilatkozatát.

Popper Gyula május 27-én önkéntesen tett vallomásában a Haverda Mária nyilatkozatát így idézte: „*Jánosi megígérte, hogy lelövi anyámat és én erre megígértem neki, hogy hozzámegyek, bár nem szeretem.*“

Junius 21-iki vallomásában már ezt mondja, hogy Haverda Mária ekként szólott ott hozzá: „*Jánosi le fogja lőni anyámat Szabadkán, a szőlőben.* Erre ő fölkiállt, mire Haverda folytatta: *Jánosi megígérte, hogy mielőtt elfogják, öngyilkos lesz.*“

Látnivaló, e kétféle vallomásból, hogy míg az első vallomásban Haverda Mária Jánosi állítólagos gyilkossági ígéretéről beszélt s Jánosihoz való férjhezmenetelét helyezte kilátásba, ellenben ebben a vallomásban még szó sincs arról, hogy a tervezett gyilkosságot Jánosi a szőlőben fogja végrehajtani, viszont a másik vallomásban Jánosinak a gyilkosságra vonatkozó ígéretéről szó sincs, csak a Jánosi szándékaról van szó, ellenben ebben a vallomásban már az is bennfoglaltatik, hogy Jánosi a gyilkosságot a szőlőben fogja végre-

hajtani és hogy Haverda Mária részletesen elmondotta volna azokat a vagyoni okokat, amelyek a tervezett gyilkosságot megérlelték, *jöllehet azokról első vallomásában egyetlen egy betű sincs.*

A második vallomás bővített tartalma tehát már egész világosan mutatja, hogy Popper Gyula ezt a vallomását a Jánosi sajtó útján ismertetett vallomásából merítette, mert hiszen március 25-én, *amikor az állítólagos beszélgetés történt, maga Jánosi sem tudhatta, hogy az utcán, az országuton, a szőlőben, vagy máshol sikerül-e neki Haverda Boldizsárné lelövése.*

Révész Tivadar és Farkas József pedig már a Popper közvetítése útján akként idézik a Haverda Mária állítólagos nyilatkozatát, mintha Haverda Mária neki azt mondta volna, hogy *ő agyonlöveti Jánosival az édesanyját, holott Popper Gyula egyetlen egy vallomásában sem mondotta ezt így, világos tehát, hogy a tanúk nem híven ismétlik a Popper Gyula beszédjét.*

Nem tudjuk tehát, hogyha mondott valamit Haverda Mária, miként mondotta Popper Gyulának s nem tudjuk, hogyha mondott valamit, miként mondotta *Popper Gyula Révész Tivadarnak és Farkas Józsefnek.*

Hogy mennyire igaza van már most a tudománynak az ilyen vallomásokhoz fűzött kritikájában, kitűnik a kétféle nyilatkozat közötti különbségből.

Ha ugyanis Haverda Mária annyit mondott volna Poppernek:

— Nézze Popper: Jánosi *le fogja löni az anyámat . . .* akkor ez a nyilatkozat még valósága esetén sem tartalmazna többet, mint annak a bíróságon kívüli elismerését, hogy Haverda Máriának *előzetesen volt tudomása a Jánosi szándékáról.*

Ellenben, ha azt mondta volna, hogy:

— Nézze Popper! *Én Jánosival agyonlövöttem az anyámat . . .* akkor ez a nyilatkozat valósága esetén a *gyilkosságra való felbujtásra irányuló szándéknak bíróságon kívüli beismerését jelentené.*

Ime tehát, egyetlen mondatnak a születés pillanatában

való meg nem rögzítése azt jelenti, hogy azt a nyilatkozatot többé hiteltérdemlőnek visszaállítani nem lehet, különösen akkor, ha az annak felidézésére vállalkozók önmaguk is egymás között tartalmilag eltérőleg s egymásnak ellentmondólag idézik az állítólagos szóbeli nyilatkozatot.

Ha még hozzáadom ezekhez, hogy Schönberger Gyula dr. tanuvallomása szerint Popper Gyula neki már azzal a bővített tartalommal mondta el az állítólagos beszélgetést, hogy Haverda Mária *föl is mutatta a vérdíj fejében följánlott 6000 koronás váltót*, amit sem Popper, sem Révész, sem Farkas sohasem vallottak, akkor én a Popper Gyula és társainak vallomásait értéktelenségüknek teljes méztelenségében mutattam be.

Minthogy azonban a Popper Gyula és társainak vallomása a papiros türelmessége következtében formailag és tartalmilag sokféle alakban létezik a per bizonyítékai között, ennél fogva foglalkozom ezzel a vallomással azon az alapon, mintha Haverda Mária tényleg megtette volna azt a nyilatkozatot, ami Popper Gyula vallomásában foglaltatik.

Nézzük meg tehát, mit bizonyítana ez a nyilatkozat?!

Haverda Mária az első pillanattól az utolsóig állandóan és következetesen tagadta a bűnpörben bármily minőségbeli részességét és soha semmi körülmények között el nem ismerte. A per jog tanítása szerint a beismerés még akkor is, ha a tette magára vonatkozik, csak akkor szolgálhat elítélésre alapul, ha a bíróság előtt történt.

Ha tehát Haverda Mária bűnrészességét bíróságon kívül *határozottan beismerte volna*, ezt a beismerést itt, a bíróság előtt visszavonta s a tett elkövetését ellene másként be nem bizonyították volna, elítélni őt nem lehetne. A kir. Kuria akárhányszor kimondotta, hogy bíróságon kívüli beismerés lehet elég alap az eljárás megindítására, de nem az elítélésre, mert bíróságon kívüli beismerés sohasem több értékű az alapos gyanujelnél.

A Popper Gyula vallomása tehát még akkor sem volna bizonyíték Haverda Mária ellen, ha kifejezetten azt ismerte volna el Popper Gyula előtt, hogy ő Jánosival összebeszél

az édesanyja megöletésére, mert ha Haverda Mária ezt a vallomását a bíróság előtt meg nem tette és bűnrészességét másként be nem bizonyították, pusztán Popper Gyula vallomása alapján, mint bíróságon kívüli beismerés az elítélésre teljesen alkalmatlan gyanujelnél egyébként fékinthető nem lenne.

Mennyivel kevésbé alkalmas már most a Popper Gyula vallomása az elítélésre, amidőn az abban foglalt nyilatkozat nem tartalmazza a bűnrészesség tényálladékának a beismerését, hanem csak a Jánosi szándékaról való tudomásbirásnak beismerése foglaltatik benne.

Ha már most Révész Tivadar és Désy Géza helyes jogi véleménye szerint Popper Gyulának nem kellett bűnvádi üldöztetéstől tartania, mert a tervezett gyilkosságról előzetes tudomása volt, akkor kérdezem, hogy mi czímen üldözhető ugyanazon cselekményért, vagyis a tudomással bírás hatósági fel nem jelentése miatt Haverda Mária?

De menjünk egy lépéssel tovább.

A feltevés az, hogy vádlottak a gyilkosság sikeres végrehajtása s a hatósági üldöztetés ellen való biztonság megteremtése érdekében szükségesnek tartották az alibi tanukról való gondoskodást.

Ha már most ebből a feltevésből kiindulva, a közvádoló ur abban látja Haverda Máriának előmozdító és elősegítő közreműködését, a gyilkosság büntetében, mert az alibi tanu szerzésnél közreműködött, akkor elsörendü kötelességünk annak megvizsgálása, hogy vajjon ez az ő közreműködése csakugyan erősítette-e Jánosit elhatározásában, vagy éppen ellenkezőleg — gyöngítette azt.

Az alternatíva a következő:

Haverda Mária vagy Jánosi előzetes tudtával fordult Popperhez, vagy pedig annak tudta nélkül a saját felelősségére járt e el nála.

Ha a Jánosi tudtával történt s a Popperrel folytatott beszélgetés negatív eredményét, vagyis azt, hogy Popper az alibi tanuskodásra nem vállalkozik, Haverda Mária közölte Jánosi Aladárral, akkor ez a közlés, nem hogy erősítette, vagy előmozdította volna Jánosit elhatározásának végrehajtá-

sában, hanem ellenkezőleg, alkalmas lehetett arra, hogy őt elhatározásában legalább is megingassa.

Ha pedig Haverda Mária Jánosi tudtán kívül beszélt Popperrel, miután beszélgetése eredményre nem vezetett, még ha közölte is ezt a beszélgetést utólag Jánosival, lelki hatás tekintetében ugyanazzal az eredménnyel járt volna ez a közlés, mint az alternatíva első esetében, vagyis erősítés helyett gyengítette volna Jánosinak korábban keletkezett elhatározását.

A Jánosinak itt Önök előtt tett vallomásából is az tűnik ki, hogy miután nem volt alibi tanu, egész április hó 17—18-áig, tehát a tett előtt való napig tétovázott és ingadozott.

Hol van tehát a Popper Gyula vallomásában a felbujtásnak, vagy részességnek bármiféle bizonyítéka, holott abban sem bíróságon kívüli beismerés, sem az alibitanu szerzés eredménytelen megkísérlésének a Jánosi Aladár elhatározását bármi módon is elősegítő és könnyítő tényálladékbeli hatása nem foglaltatik.

Hozzáadva már most mindezekhez azt a tényt, hogy Jánosi Aladár május 19-iki vallomása szerint Popper Gyulát Klein Pál Lipót hozta javaslatba, alibi tanuként, a szabadkai vádtanács azonban, a szegedi kir. főügyészség hozzájárulásával jogerőre emelkedett határozatával Klein Pál Lipót ellen az eljárást megszüntette, kimondván, hogy a Popper Gyula vallomását Jánosi Aladár vallomásával kapcsolatban sem fogadja el bizonyítéknak, nem tekinti másrészt büntetendő cselekménynek még azt sem, ha valónak vétének Klein Pál Lipótnak ott vád tárgyává tett és ugyancsak Popper Gyula által idézett s Popper Gyula alibi tanuskodására vonatkozó nyilatkozata, tényként kell megállapítanunk, hogy ha a vádtanács ezen határozata folytán Klein Pál Lipót mint közvetítő kiesik a láncolatból, akkor teljesen elveszett az a kapcsolat, amely Haverda Máriát Popper Gyulával összehozta és amely kapcsolat folytán Haverda Mária állítólagos ajánlatával Popper Gyulához egyáltalán odaférkőzhetett.

Ezek azok a személyi és tárgyi okok, amelyek miatt én a Popper Gyula vallomását Haverda Mária bűnössége

tekintetében bizonyítékul semmikeppen elfogadhatónak nem tartom.

És minthogy a kir. közvádoló ur azt a kijelentést tette, hogy Jánosi Aladár vallomását ő sem fogadja el bizonyítéknak, ellenben a Popper Gyula vallomásával együtt föltétlenül bizonyítják védettem bűnösségét, mert amint a közvádoló ur nyomatékosan hangsúlyozta, Popper Gyula vallomásából bizonyítva van, hogy Haverda Mária hetekkel előbb tudta, hogy Jánosi Aladár meg akarja ölni az anyját, ezeknél fogva a vád összes bizonyítékai semmi mást nem eredményeztek, mint a szándékoltt büntettnék előzetes tudomásvételét.

No hát én nem hiszem, hogy legyen földi bíró, aki a bizonyításnak ebben az eredményében a fölbujtás vagy más fajtájú bűnrészesség bebizonyítását látná.

De én tiltakozom az ellen, hogy még csak ez is bebizonyítottnak vétettség a Popper Gyula vallomása alapján.

Ám, ha reményem ellenére önök ezt bebizonyítottnak találnák is, kérve kérem önöket ne lássanak benne mást, mint ami benne van: védettemnek rendkívül súlyos *erkölcsi beszámítás alá eső mulasztását.*

Ezt az erkölcsi felelősséget azonban nem szabad összetévesztenünk az önök által eldöntendő büntetőjogi felelősséggel.

Az erkölcsi felelősségért kegyetlenül és túlon túl megbűnhődött vizsgálati fogságával, irgalmatlan meghurcoltatásával és négy főtárgyalás szörnyű izgalmaival.

A terhelő tanúk Dengl Alajos a Haverda vagyon végrendeleti örökösének férje útján kerültek be a bűnper bizonyítékai közé. Egyetlen egy közvetlen tudomás alapján nyugvó terhelő tény sem tudtak bizonyítani, ellenben fölidéztek pletykákat régi és közelebbi időkből, de valamennyit olyat, amelyek még csak távoli vonatkozásba sem hozhatók a váddal.

És ha a tekintetes közvádoló királyi ügyész ur, itt ezen a főtárgyaláson azzal terhelte védettemet és azzal tartotta igazolhatónak a Jánosi Aladár boszuálló föllépését, mert nem pénzelte őt, aki édes anyját szerelemből ő érette ölte meg, holott a szegedi esküdteket azért támadták meg, mert az orvosok által csaknem teljesen beszámíthatatlannak állított Jánosi tettét ebből a nemes motivumból származónak ítélvén,

öt fölmentették; ha a királyi közvádoló ur ezt a szerelmet olyan tisztának és nemesnek tartja, hogy annak honorálását a megölt asszony gyermekével szemben követelésként állította föl, akkor kérdezem: nem menthető-e még erkölcsileg is Haverda Mária mulasztása és a tett elkövetése után tanusított kétségtelenül gyanúsításra alkalmas magatartása, ha a tett elkövetése előtt Jánosinak kifakadásait nem egy komoly tervet érlelő elhatározás, hanem egy szerelmi ekszaltációban vergődő ember lelki megnyilatkozásainak tekintette; a tett fölfedezése után pedig a közöttük fönállott viszony morális kényszerének parancsa alatt igyekezett őt a bűnvádi üldözés ellenében fedezni mindaddig, amíg azt a saját szabadságának, sőt életének veszélyeztetése nélkül tehette?!

Nem bizonyítékok tehát azok, amiket a közvádoló ur fölhozott, hanem üres látszatok, amiktől önöket, mint ítélőbírákat beszédem elején megóvni szükségesnek tartottam.

A Dengl Alajos, Vojnits Fábiánné, Mandák Dezsóné s valamennyi tanuja a vádnak abban az örökösödési érdekkörben bukkant föl, amely az egész Haverda-vagyont Dengl Alajosné tulajdonába tereli, ha szerencsétlen védettemet jogerősen elítélik; a védelem tanúi azonban egytől-egyik érdektelen, kifogástalan tanúk. Valamennyien bizonyították, hogy nincs e gyászos ügyben vesztes senki, csak Haverda Mária.

Az édesatyja, Haverda Boldizsár imádta, mégis ki kellett tagadnia, mert így követelte az édesanyja.

És csodák-csodája! Fölvasták előttünk ezt a ridegségével fagyasztó végrendeletet. Ügyvéd készítette, aki tudta, hogy kitagadási ok felemlítése nélkül a kitagadás hatálytalan. Ha tehát igazak lettek volna a pletykák, amelyek arról szóltak, hogy Haverda Mária piszkolta, sértegette az édesanyját, vajjon nem lenne-e nyoma ezeknek a súlyos gyermeki vétségeknek, mint kitagadási okoknak a végrendeletben?

Ha semmi egyéb, ez a végrendelet teljes tiszta fénybe állítja Haverda Máriának édesanyjával szemben tanusított kifogástalan magatartását.

Ám mit tettek a szülők!

Amikor szemük fénye, az imádott, egyetlen leány szive szerelmének sugallatára jegyet váltott egy főhadnaggyal,

a kaució letételét megtagadták és amint Vincze György, Szabadka város nyugalmazott tanácsnoka vallotta, azt kívánták, hogy ő, a sógor tegye le helyettük az óvadékot.

Itt pecsételték meg e szerencsétlen nő sorsát. Szeretet nélkül tudva adták nőül egy férfihoz, akinek karján bizalommal lépett a világba s ettől elhagyatva belebukott az örvénybe, ahol Jánosi Aladár szerelme tartogatta számára az üdvösséget.

Pedig Haverda Boldizsár tudta mi a szerelem. Százezer koronánál többre tették a beavatott tanúk azt az összeget, amit az öreg ur egy gáláns barátságára néhány év alatt elköltött, tehát olyan összeget, amelylyel az egyetlen lány által férje segédkezése mellett csinált adósság könnyen kifizethető lett volna.

A rettenetesen könyörtelen anya azonban még a küszöbét sem lépte át leánya lakásának, még akkor sem, amikor unokájuk megszületett. Nem volt kiengesztelődés, nem volt irgalom, csak szívtelenség és gyűlölet, hogy elkövetkezzék a Haverda-ház összeomlása és a borzasztóan szomorú, nagy társadalmi tragédia.

És ott áll ennek a tragédiának egyik fölvonás közében az a hatósági végzés, amelyből megtudtuk, hogy *Haverda Boldizsár halála után Haverda Boldizsárné és Dengl Alajosné az apa hagyatékához tartozó körülbelül 200,000 korona készpénzt és ingóságot részint elidegenítették, részint elrejtették az egyetlen törvényes örökös: Haverda Mária elől.*

Itt ama másik nagy összeg, amelylyel az édes anya megmenthette volna gyermekét a hitelezők üldözése elől s még mindig maradt volna annyi vagyon, hogy az öreg anya, leány és az unoka uri módon élhettek volna.

Mindenki számára a boldogulás forrása lett a Haverda vagyon, csak a szülők szemefénye, az egyetlen leány elől zarta el az irgalmat, kiengesztelődést nem ismerő szülői szív.

Igy született meg ez a nagy katasztrófa és ennyi derült ki teljes bizonyossággal a közvád bizonyítékainak segítségével.

Keresem, kutatom a fölbujtásnak, vagy bűnsegédi részeségnek bizonyítékait, de nem találok sehol. Keresem, kutatom a tetteket, amelyeket védttem elkövetett volna, de ezeket sem találok sehol.

És én nagyon kérem a mélyen tisztelt esküdt urakat, keressék, kutassák önök is és ne ejtse önöket tévedésbe a tanuk nagy száma és ne engedjék magukat megtévesztetni az által, ha egyik, vagy másik, vagy valamennyi körülményre nézve egy-egy bizonyítéknak látszó töredék fölmerül, mert minden egyes tényálladékbeli elkövetési cselekedetnek teljebizonyítotttnak kell lenni. Ezt az állításomat úgy tudom világossá tenni, hogy ha valaki ellen lopás, sikkasztás és okirat-hamisítás miatt emelnek vádat és ezek közül a cselekmények közül egyiknek elkövetése sincs teljesen bebizonyítva, a különböző cselekmények bizonyítására felhozott elégtelen bizonyítékok összeadása következtében nem áll elő teljes bizonyíték sem az egyes, sem az összes vádbeli cselekmények tekintetében.

A Popper Gyula vallomásaához tehát hiába adjuk hozzá Dengl Alajosnak vallomását, a Dengl Alajos vallomásaához hiába adjuk hozzá Vojnics Fábiánné vallomását, Vojnics Fábiánné vallomásaához hiába adjuk hozzá Mandák Dezsóné vallomását, egyik a másiknak erősítésére teljesen alkalmatlan, mert mindegyik más körülményt akarna bizonyítani, de még azt a körülményt sem bizonyítja, amit a vádhatóság velük bizonyítani akar.

És visszatérve Jánosi Aladár vallomására, akinek a szegedi verdikt után való oktalan lármája idézte fel védettem szánandó helyzetét, felvetem azt a kérdést, hogy ha a szegedi esküdtbiróság eleget tett volna Jánosi Aladár kívánságának és őt elítélte volna, Jánosi Aladár a fogházban ugyanazon bosszu érzet hatása alá került volna, mint amilyen bosszu érzet szabadlábra helyezése után erőt vett rajta s a fogházban jelentkezik Szabadkán és Szegeden tett vallomásának visszavonása végett és a fogházban jegyzőkönyvbe veszik terhelő vallomását, vajjon Jánosi Aladárnak bosszuérzetéből származott ezen nyilatkozata alapján vállalkozott volna-e a királyi közbíró ur arra, hogy védettem terhére az újrafölvételt indítványozza, vagy akadt volna-e bíróság, amelyik ezen vallomás alapján az újrafölvételt elrendelte volna?!

Én azt hiszem, hogy ilyen bíróság Magyarországon nem létezik. És felvetem azt a további kérdést, hogy vajjon

pusztán azért, mert Jánosi Aladárt a szegedi esküdtbíróság el nem ítélte és terhelő vallomását nem a fogházban, hanem keserü szabadságának élvezése közben tette, nagyobb bizonyító erő tulajdonítható ezen boszúból született vallomásnak, mint amilyen tulajdonítható lett volna akkor, ha őt a szegedi esküdtbíróóság elítéli.

Én azt hiszem, hogy a Jánosi Aladár vallomásának és a közvád összes bizonyítékainak értékeléséről tovább beszélnem teljesen felesleges.

Itt eljutottam védőbeszédem záró akkordjához.

Eljutottam annak a rettenetes igazságszolgáltatási távlatnak kapujához, amely távlatot a nagyméltóságu magy. kir. Kuria nyitotta meg előttünk, akkor, amikor a szegedi esküdtbíróóság ítéletét, az azt megelőző tárgyalással együtt megsemmisítette.

Ennek a távlatnak végpontján látjuk azokat a többletbizonyítékokat, amelyeket a nagyméltóságu magy. kir. Kuria az előző eljárások során összehordott bizonyítékokból hiányzóknak talált, mert úgy vélte, hogy ha ezek a bizonyítékok is ott lettek volna a szegedi esküdtbírók előtt, akkor talán ők is másként ítéltek volna.

És mik ezek a többletbizonyítékok?

A Jánosi Aladár feljegyzései, Mandák Dezsőnének és Tóth Istvánné született Haverda Margitnak tanuvallomásai.

A híres feljegyzések nem is kerültek fölolvasásra!

Nem kétséges előttem egy pillanatig sem, hogy akkor, amidőn a nagyméltóságu magy. kir. Kuria a közvádló semmiségi panasza felett döntött, akkor csak azért kereste és találta meg a szegedi esküdtbíróági ítélet megsemmisítésének perjogi lehetőségét, mert Jánosi Aladárt büntetlenül menekülni engedte a szegedi esküdtsték; merem állítani, hogy a szegedi ítélet megsemmisítésénél egyáltalában nem játszott közre a Haverda Mária elítéltetésének feltételezése.

Merem ezt állítani azért, mert nem akadt Magyarországon egyetlenegy hírlapi közlemény, nem akadt Magyarországon egyetlenegy szakbíró, aki az ügy tárgyalását figyelemmel kísérte, és nem akadt egyetlenegy laikus hallgatója az ügy tárgyalásának, aki állandóan és következetesen azon az

állásponton ne maradt volna, hogy Haverda Máriát elítélni nem lehet, mert ellene a közvád meggyőző bizonyítékokat felhozni nem tudott.

Merem tehát állítani, hogy a Haverda Mária újból való vádoltatása csak mint elkerülhetlen szükség állott elő az esküdtbirósági ítélet megsemmisítése után, ami a vádhatározatot állította vissza hatályába.

Mérlegeljük már most mélyen tisztelt esküdt uraim a helyzetet, állapítsuk meg, hogy Haverda Mária tulajdonképpen nem azért áll itt már egy hete, mert ő bűnrészes a Haverda Boldizsárné meggyilkoltatásában, hanem pusztán azért, mert a nagyméltóságú magy. kir. Kuria nézete szerint a szegedi esküdtbiróság alaki hibákat követett el.

Ezek az alaki hibák azt eredményezték a kir. Kuria szerint, hogy fel kell olvasatni Jánosi feljegyzéseit és ki kell hallgatni Mandák Dezsőné és Tóth Istvánné született Haverda Margitot. Mert úgy véli a kir. Kuria, hogy ha ezeket a bizonyítékokat is rátették volna a mérlegre, az esküdtbiróság talán másként döntött volna Szegeden.

Első tekintetre láthatjuk, hogy a királyi Kuria által feltételezett mérlegelése az összes bizonyítékoknak csak akkor lenne megnyugtató, ha ugyanaz a 12 esküdtbíró mérlegelné a királyi Kuria által kívánt új bizonyítékokat is, mint amely 12 polgár ezeknélkül a bizonyítékok nélkül mérlegelte a többi bizonyítékokat.

Dehát most nem ugyanazon 12 esküdtpolgár előtt áll Haverda Mária, hanem egészen más 12 polgár előtt. Hogy tudjuk már most megállapítani, hogy a királyi Kuria által kívánt új bizonyítékok nélkül mi lett volna az Önök véleménye s mennyiben változnék az Önök véleményük a királyi Kuria által kívánt új bizonyítékok hatása alatt?

Megoldhatatlan rejtélyek ezek. De mert mégis ki kell bontakoznom ebből a szörnyű labirintusból, nem marad más hátra, mint az, hogy közelebről szemügyre vegyük Mandák Dezsőnének és Haverda Margitnak vallomását

Mandák Dezsőnére annak bizonyítása végett hivatkozott a szegedi királyi közvádoló ur, hogy egy ízben Jánosi Aladár összeveszvéen Haverda Máriával, bucsu levelet irt hozzá,

amelyben azt írta, hogy öngyilkossá lett és amikor Haverda Mária ezt a levelet elolvasta, így kiállt fel: „ha már megölte magát, miért nem lőtte előbb agyon az anyámat.“ Hivatkozott pedig a szegedi királyi ügyész ur Mandák Dezsőnére azért, mert Rónai Józsefné, aki az előbb idézett nyilatkozatot Haverda Mária szájából hallotta volna, a szegedi főtárgyaláson kijelentette, hogy ő ezt soha sem hallotta Haverda Máriától; ellenben elhazudta Mandák Dezsőnének. A pletyka forrása tehát nem igazolta a vádat, bizonyítani kívánták tehát a pletyka lerakódó helyével. Teljesen azonos típusu bizonyíték a Popper-féle csoporttal.

Mandák Dezsőné itt a mélyen tisztelt esküdt urak előtt kihallgattatván, kisült, hogy Mandák Dezsőné Haverda Máriának ezt a nyilatkozatát soha életében nem hallotta Haverda Máriától, hanem csak Rónai Józsefnétől, aki azonban itt az önök jelenlétében még azt is megtagadta, hogy Mandáknének elpletykázta volna.

Ime mélyen tisztelt, esküdt uraim ilyen tanu ki nem hallgatását panaszkolta a királyi közvádoló ur a magyar királyi Kuria előtt és ilyen tanu ki nem hallgatása miatt semmisítette meg a magyar királyi Kuria Haverda Máriát illetőleg a szegedi esküdtbíróóság ítéletét.

Haverda Margittal azt akarta bizonyítani a királyi közvádoló ur, hogy egy izben a villamos vasuton Jánosi Aladár jelenlétében azt kérdezte Haverda Mária Haverda Margittól, hogy ki jár-e az edesanyám a kertbe.

Haverda Margit kihallgattatván, kisült itt a főtárgyaláson, hogy Haverda Margit már évek óta nem lakik Szabadkán, egész véletlenül találkoztak védettemmel a villamos kocsiban, Jánosi Aladár nem is volt a kocsiban, a beszélgetést nem védettem, hanem Haverda Margit kezdte és az anyjára vonatkozó kérdést csupán érdeklődésből úgy intézte hozzá, hogy azt Jánosi Aladár nem is halhatta.

Ez az a másik tanu, akinek ki nem hallgatása miatt a királyi közvádoló ur a királyi Kuria előtt panaszkodott és akinek ki nem hallgatása miatt a királyi Kuria Haverda Máriát illetőleg a szegedi esküdtbíróóság ítéletét megsemmisítette, azt akarván e tanuval bizonyítani, hogy Jánosi jelenlétében

célzatosan a gyilkosság érdekében kérdezősködött védettem édes anyja után.

De mert én tartozom anynyival a nagyméltóságu magy. királyi Kuriának, hogy tisztában volt azzal, mikép ezen két tanu által bizonyittatni kívánt körülmények még akkor sem lesznek alkalmasak Haverda Mária bűnrészességének megállapítására, ha a bíróság előtt minden kétséget kizáró módon bebizonyultak volna, nem képzelhető más, mint az, hogy a királyi Kuria a *Jánosi feljegyzéseinek fel nem olvastatását egymagában nem tartván elegendőnek a szegedi esküdtbíróági ítélet megsemmisítésére, a megsemmisítés lehetőségét kereste abban, hogy ennek a két tanunak a ki nem hallgatását is felhozta a megsemmisítés indokai között.*

Hogy ennek így kell lenni és nem lehet máskép, az kétségtelen abból, hogy a nagyméltóságu magyar királyi Kuria bizonyára bölcsen tudja azt, hogy ha Haverda Mária a *Jánosi Aladár öngyilkosságáról szóló értesítést tartalmazó levél elolvasásakor Jánosi Aladár távollétében és abban a tudatban, hogy Jánosi Aladár már nem él, tényleg így kiállt is fel, hogy mért nem ölte meg előbb az anyámat, ez a felkiállítás körülbelöl egy évvel a gyilkosság megtörténte előtt a holtnak hitt és távol lévő Jánosi Aladárt sem fel nem bujthatta a gyilkosságra, sem elő nem mozdíthatta, sem nem könnyíthette annak végrehajtását, pláne amikor a királyi közvádlo ur nem is állítja, sem senki nem bizonyítja, hogy Haverda Máriának ezt a felkiállítását az öngyilkosságtól visszarettenő Jánosi Aladárral valaki bármikor is közölte volna.*

Hát én, mélyen tisztelt esküdt uraim, őszintén szólva, megborzadtam, amikor a nagyméltóságú magy. kir. Kuria megsemmisítő határozatának tartalmát megismertem, gondolván a fölkorbácsolt közhangulatra és az ebből elkövetkezhető igazságszolgáltatási katasztrófára.

Am jó, a jogrend ellen elkövetett sérelem, de maga Jánosi Aladár is követelte, hogy őt ítéljék el!

A nagyméltóságú magyar kir. Kuria megnyitotta ennek a kívánságnak teljesítéséhez vezető utat. De ha ezen az uton a kegyetlen vád Jánosi Aladár sorsával egész a mai napig összekötötte Haverda Mária sorsát, én Önöktől ennek a

kötéléknek egyszer és mindenkorra való széttépését kérem, mert bár személyek szerint Önök különböznek attól a 12 szegedi polgártól, akik Haverda Máriát becsületükre Isten és ember előtt felmentették az ellene emelt vád alól, de a törvény és az esküdszéki intézmény, aminek képviselőiként Önök most birói széket ülnek, egy és ugyanaz itt Budapesten is, ami ott volt lent Szegeden és az nem lehet, hogy ugyanazon törvény és ugyanazon intézmény képviselőjében két teljesen egyenrangú bíróság olyan rettenetes különbséggel ítéljen, hogy az egyik teljesen felment, a másik a kötél által végrehajtandó halál büntetés, vagy hosszú évekre terjedő fegyház büntetés jogosultságát hirdeti.

Nem, mélyen tisztelt esküdt uraim, én ezt a lehetőséget a jogrend és a polgári szabadság ellen való merénylet feltételezése nélkül egy pillanatig sem engedhetem meg, és mert az én gyenge erőm immár fogyatékán van, annak a kritikámnak a jogosultságát indokolom még, amelyet a vádlott sorsára illetéktelenül befolyást gyakoroló tényezők magatartásával szemben gyakoroltam. Ennek a kritikámnak a jogosultságát *Székely Ferencz* dr. igazságügyminiszter ur önamagyméltóságának egy felemelő tartalmú nyilatkozatával bátorkodtam támogatni.

Amidőn a szegedi esküdtbiróság felmentő határozata után az egész ország közvéleménye felzudult és üldözés tárgyává tette nemcsak a szegedi esküdteteket, hanem magát az esküdszéki intézményt is, akkor *Székely Ferencz* dr. igazságügyminiszter a napilapokban nyilatkozatot tett közzé, amelyben szó szerint a következőket mondotta:

„Magát az ítéletet, mi, kik adminisztratív hatóság vagyunk az igazságszolgáltatás terén, sem pro, sem kontra nem kritizálhatjuk. Ámde a szenvedélyek ellentétes türelmetlenségében olyan hangok is hallatszanak, amelyek magát az esküdszéki intézményt szeretnék szögre akasztani vagy elégetni. Nos hát az esküdszéki intézmény nagyon jól bevált, semmi ok sincsen arra, hogy ezt megbolygassuk.

Franciaországban felmentették Steinheilnét, most

Krakóban Borovska Janinát s még sem kiáltott senki az ott bevezetett s jónak talált igazságszolgáltatás reformjáért.

Tessék egy kis tisztelettel lenni annak a 12 esküdt-polgárnak meggyőződése iránt, akik felmentették Jánosit. Azok látták és hallották ennek az ügynek minden apró részletét s bizonyosan annak a sok száz momentumnak alapján találták úgy, hogy Jánosi tettét teljes beszámíthatatlansága alatt követte el. Nagyon sokan, akik mostan lármáznak, a tárgyalás menetének hatása alatt talán szintén felmentették volna a hiszterikus, az elmebetegség határán álló embert.

Ismétlem én, mint egyszerű tagja a társadalomnak is tisztelettel fogadom a szegedi esküdték véleményét és nagyon rossz szolgálatot tesznek a társadalmi rendnek önmaguk által kinevezett védői, akik esetről-esetre egyik vagy másik szélsőségbe esnek.

Székely Ferenc dr. igazságügyminiszter ur nem védővédi székéből, hanem Magyarország legmagasabb közvádloi székéből, a korona-ügyészi székéből állott az igazságügyi kormányzat élére.

Nemcsak legmagasabb igazságügyi kormányzati állásánál, hanem közvádloi szempontjainál fogva is feltétlen tekintélyt követelhet tehát magának az előbb idézett nyilatkozata, aminek két kimagasló elvi része van és pedig az egyik az, hogy akik egy bűnpör bizonyítási anyagát nem ismerik, azoknak nem szabad a bírói ítélet felől véleményt mondaniok.

A másik pedig az, hogy a bűnpereket közvádloi szempontból ismerő igazságügyi miniszter még a Jánosi Aladár felmentését is igazságosnak és jogászilag lehetőnek tartotta, a bírói meggyőződés és bírói függetlenség iránt való köteles tisztelet parancsából.

Ha Magyarország igazságügyminisztere egy bebizonyított és főleg a tettes beismerése alapján bebizonyított emberölés esetén meg tud nyugodni a tettes fölmentésében, arról valóban nem lehet tenni, hogy maga a tettes nem akart ebben megnyugodni és lelkiismeretfurdalások között hányódott azért, mert őt, a beismerésben lévő gyilkost nem ítélték el és még

inkább azért, hogy vádlott társain embertelen bosszút álljon képzelt sérelmeiért.

De ez a Jánosi Aladár dolga, ami minket immár nem érdekel.

Szigoru és benső meggyőződése az, hogy amiként Magyarország igazságügyminiszterének nyilatkozatából kitűnőleg, a közvélemény felháborodását egyáltalában nem is vonatkoztatta a Haverda Mária felmentésére, aminthogy nem is vonatkozott arra épp, úgy önök is egész természetesen találják, hogy ám teljesedjék a tettes kívánsága, elégüljön ki a közvélemény óhajtása és bűnhődjék bűnössége árnyában az, aki a bűnhődést minden áron követeli és szabaduljon végre a méltatlan zaklatásoktól, aki ellen sem Szabadkán, sem Szegeden, sem Budapesten a közvádló bizonyítani nem tudta a bűnösséget.

A magyar nép legendás képzelet-világában él az a tudat Hunyadi László tragikus kivégeztetése óta, hogy ha az elítélt bűnös nyakához háromszor vágott a hóhér és nem tudta a vádlottat kivégezni, akkor az ítélet tovább nem hajtható végre, s a vádlott minden büntetés alól menekül.

Haverda Máriát ártatlanul háromszor próbálta elítélni két törvényszék, s most negyedszer a harmadik bíróságtól kívánja a kir. közvádló ur, hogy mérjen rá halálos csapást.

Önök nem fognak eleget tenni a kir. közvádló ur követelésének.

Önök nem azért vannak itt, hogy valakit mindenáron eltíporjanak, hanem azért, hogy a törvény értelmében igazságot szolgáltatassanak.

Akármilyen könyörtelenül taszította el magától életében Haverda Boldizsárné szerencsétlen gyermekét, ha van tulvilági élet, most ő maga könyörög a mindenható Isten előtt, hogy világosítsa fel az Önök elméjét és figyelmeztesse az Önök lelkiismeretét arra, hogy azt a nagy pört, amely közöttük itt e földön keletkezett, végleg befejezte a Jánosi Aladár golyója s nincs földi bíró, akinek joga lenne az anya és gyermeke között újabb igazságtételre.

Védettemnek elnöki kérdésre tett az a kijelentése, hogy az anyagyilkosát csak nem vihette magával tengeri fürdőbe,

a nagy pör erkölcsi kiengesztelését is ide hozta Önök elé.

Önökre tehát csak egy föladat vár: Adják vissza tönkretett védenczemet elárvult, szegény gyermekének!

Ezt kérem én Önöktől és ezért kérem is Önöket, hogy a Haverda Máriára vonatkozólag feltett összes kérdésekre *nemmel* felelni kegyeskedjenek.

Ha így ítélnék, aminthogy hiszem is, hogy így fognak itélni, akkor az Önök ítélete bölcs, emberszerető és mindennek fölött igazságos leszen.

*

Az esküdtek a hozzájuk intézett kérdés alapján Haverda Máriát bűnösnek találták mint felbujtót abban, hogy Jánosi Aladárt szándékosan reábirta Haverda Boldizsárné megölésére.

A budapesti esküdtbiróság, mint törvényt alkalmazó bíróság, a Btk. 92. §-ának alkalmazása mellett a fennforgó nagymérvű enyhítő körülmények figyelembe vételével Haverda Máriát életfogytig tartó fegyházbüntetés helyett 12 évi fegyházbüntetésre ítélte.

Ez az ítélet még nem jogerős. A védelem által bejelentett semmisségi panaszok alapján a nagyméltóságú magyar kir. Kuria elé kerül az ügy, amelynek legfelsőbb fokon leendő felülvizsgálását az egész ország közvéleménye feszült érdeklődéssel várja.

ekönyvtar.sk-szeged.hu

ekonyvtar.sk-szeged.hu

ekonyvtar.sk-szeged.hu

